

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ВОЛОЩУК ВІТАЛІЙ РОСТИСЛАВОВИЧ

УДК 330.322:631.11:338.1

**ІНВЕСТИВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Кам'янець-Подільський – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Подільському державному аграрно-технічному університеті.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН України, заслужений
працівник сільського господарства України
ІВАНИШИН Володимир Васильович,
Подільський державний аграрно-технічний
університет, ректор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ВАЛІНКЕВИЧ Наталія Василівна,
Поліський національний університет,
професор кафедри інноваційного підприємництва
та інвестиційної діяльності;

доктор економічних наук, професор,
ВІНІЧЕНКО Ігор Іванович,
Дніпровський державний аграрно-економічний
університет, завідувач кафедри економіки

доктор економічних наук, доцент,
МОГИЛОВА Марина Михайлівна,
Національний університет «Києво-Могилянська
академія», професор кафедри маркетингу та
управління бізнесом.

Захист відбудеться *14 травня 2021 р. о 10⁰⁰* годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 71.831.02 у Подільському державному аграрно-технічному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 32302, Хмельницька область, м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 13, головний корпус ПДАТУ, ауд. 20.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Подільського державного аграрно-технічного університету Міністерства освіти і науки України за адресою: 32302, Хмельницька область, м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 13, корпус 1.

Автореферат розісланий «13» квітня 2021 р.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Т.Л. Білик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Постійний розвиток вітчизняної економіки в умовах сталого розвитку та глобалізації потребує активних механізмів формування, використання та підвищення інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку суб'єктів аграрного бізнесу. Загострення економічних проблем виокремлює необхідність дослідження сутності, класифікацій, сучасних підходів до розуміння, а також проблемних питань інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК.

Необхідність постійного запровадження інновацій у сферу виробничо-комерційної діяльності товаровиробників набуває специфічного науково-теоретичного і прикладного характеру на сучасному етапі розвитку аграрного сектору вітчизняної економіки. Економічний розвиток суб'єктів аграрного бізнесу в Україні відбувається інертно при достатньому рівні забезпечення природними, людськими, техніко-технологічними та іншими ресурсами та модернізації за рахунок внутрішніх ресурсів. У вітчизняному аграрному виробництві та експортній діяльності домінують сировинні товари з невеликою доданою вартістю, а не продукти переробки, що звужує виробничі перспективи товаровиробників, обмежує можливості стабільного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та рівня ефективності.

В умовах обмеженого доступу до зовнішнього інвестування в кризові для глобальної економіки періоди забезпечення постійного формування та реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів господарюючими суб'єктами в аграрній сфері стає важливою передумовою імплементації інноваційної моделі розвитку. В цьому контексті інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку є важливою проблемою економічної науки і господарської практики. Вказане складає сутність наукової проблеми інвестування інноваційного розвитку суб'єктів аграрного бізнесу в контексті забезпечення стабільного та конкурентоспроможного характеру їх економічного розвитку. Успішне розв'язання визначеної проблеми стає можливим за рахунок комплексного використання теоретичних, методологічних і практичних засад формування ефективних механізмів та інструментів інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК, що підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Питання сутності та особливостей інновацій, підходи до класифікації інновацій, проблеми інноваційно-інвестиційної діяльності висвітлені в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних учених: П. Саблука, Ю. Бажала, В. Вакуленко, В. Валентюк, Н. Васильєвої, О. Васильєвої, Ю. Дехтяренко, Т. Дудара, М. Дяченко, С. Ілляшенка, В. Захарченко, О. Карлінської, О. Молчанової, Г. Плешу та ін.

Проблемам вивчення інвестування інноваційного розвитку присвячені наукові праці Л. Балабанової, О. Витвицької, І. Вініченко, Н. Валінкевич, М. Дем'яненка, Л. Дикань, С. Ілляшенка, В. Іванишина, І. Крюкової, О. Красноручького, Ю. Лупенка, П. Макаренка, К. Макконела, Т. Маренич, М. Могилової, В. Павлової, А. Пересади, М. Портера, А. Сміта, Д. Рікардо, Л. Федулової, Р. Фатхудинова, Б. Язлюка та ін.

Враховуючи науково-практичні надбання у зазначеній проблематиці у нових реаліях виникає необхідність розкриття концептуальних засад інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу, поглиблення теоретико-методологічних підходів цілісного та деталізованого розуміння сутності, оцінки ефективності інвестування інноваційного розвитку, визначення інвестиційної привабливості та інноваційності підприємств, урахування впливу детермінант на збалансування виробництва та експорту за умов партнерства України з ЄС, наукового обґрунтування пріоритетів інноваційного розвитку. Дані міркування визначають актуальність теми дослідження, мету та завдання, методологічний базис і практичну значущість його результатів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Подільського державного аграрно-технічного університету за темами: «Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого і трудового потенціалу, фінансових, кредитних, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку і аудиті» (номер державної реєстрації 0110U0050564) і «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0110U007032), в межах яких автором визначено теоретичні та методологічні засади інвестування інноваційного розвитку суб'єктів агробізнесу, проаналізовано сучасний стан і тенденції розвитку і внесені практичні пропозиції удосконалення процесів інвестування інноваційного розвитку аграрних підприємств.

Мета і завдання дисертаційного дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад, концептуальних підходів, систематизації, обґрунтуванні і удосконаленні методичних та науково-практичних положень забезпечення інвестування інноваційного розвитку підприємств аграрно-промислового комплексу.

Для досягнення поставленої мети визначено і вирішено наступні **завдання:**

- узагальнити теоретичні засади ідентифікації детермінант відновлення економічного зростання та девелопменту інвестиційної платформи;
- виокремити концептуальні засади інноваційного розвитку агробізнесу;
- визначити понятійний апарат сутності та дослідити генезис парадигми інвестування як інструменту інноваційного розвитку підприємств АПК;
- дослідити методологічні підходи побудови структурно-логічної моделі інвестування як детермінанти економічного розвитку;
- обґрунтувати методичні підходи оцінювання ефективності інноваційного розвитку підприємств;
- виокремити науково-методичні засади інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК;

- дослідити тенденції інноваційної активності підприємств у розрізі видів економічної діяльності;
- обґрунтувати методичні підходи формування інноваційності підприємств і механізмів реалізації інноваційних розробок;
- узагальнити наукові підходи визначення параметрів інноваційності економіки та ефективності діяльності підприємств АПК;
- визначити тренди інвестування підприємств за видами економічної діяльності;
- узагальнити наукові підходи до джерел та особливостей інвестування підприємств АПК;
- сформулювати підходи до інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств та визначити фактори впливу на інвестиційну привабливість підприємств;
- окреслити концептуальні основи системи формування інвестиційного клімату, Industry 4.0, реалізації бізнес-цілей підприємств та програми партнерства для відновлення економіки;
- обґрунтувати пріоритети та сформулювати інноваційні компоненти альтернативних джерел інвестування розвитку суб'єктів господарювання;
- здійснити моделювання логістичного ланцюга та виділити бізнес-драйвери інвестування інноваційного розвитку підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси інвестування іннова.

Об'єктом дослідження є процеси інвестування інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу та економіки України в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних, методичних і прикладних засад та механізмів інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств АПК.

Методи дослідження. Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження в дисертаційній роботі формують сучасні концепції інвестування інноваційної діяльності аграрних підприємств, результати вітчизняних та закордонних науковців стосовно теоретичних і прикладних засад інвестування інноваційного розвитку в аграрній сфері. В основу методології дослідження покладено діалектичний метод пізнання, системний і комплексний підходи, що дало можливість всебічно дослідити формалізовану наукову проблему та отримати відповідні результати.

Обґрунтування теоретичних, методологічних та прикладних результатів здійснено з використанням таких *методів*: абстрактно-логічного (теоретичне узагальнення, формування висновків і рекомендацій); історичного (дослідження генезису й розвитку теорії та практики інвестування інноваційного розвитку); монографічного (узагальнення існуючого досвіду інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку); статистичного аналізу (при дослідженні методологічних засад і визначенні динаміки, структури і результативності діяльності суб'єктів аграрного бізнесу); графічного й

табличного (при інтерпретації отриманих результатів дослідження); економіко-математичних (при обґрунтуванні підходів до моделювання інвестування інноваційного розвитку аграрних підприємств); інтегрального (для комплексної оцінки сучасного стану функціонування та інвестування інноваційного розвитку підприємств за видами економічної діяльності); рейтингового і коефіцієнтного (для дослідження впливу чинників внутрішнього і зовнішнього середовища); емпіричного (для опису існуючих тенденцій інноваційного розвитку підприємств агропромислового комплексу); порівняльного аналізу (визначення та порівняння результатів дослідження).

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові акти України, що складають правову базу діяльності аграрних підприємств, офіційні матеріали Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Хмельницькій області, Хмельницької обласної державної адміністрації, монографії, наукові статті та інші публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників з проблем формування та розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу суб'єктів аграрного ринку, узагальнені дані фінансової та статистичної звітності аграрних підприємств, матеріали вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференцій, власні дослідження, спостереження та розрахунки.

Наукова новизна одержаних результатів. До основних положень слід віднести комплексні дослідження концептуальних засад теоретико-методологічних положень, узагальнення і поглиблення науково-методичних підходів і розроблення практичних пропозиції щодо активізації інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК. Найбільш вагомими результатами дослідження, що характеризують наукову новизну і виносяться на захист, полягають у наступному:

уперше:

обґрунтовано концептуальні положення моделі системи інноваційного розвитку підприємств АПК як функціональної сукупності економічних процесів, взаємосприяючих досягненню мети, які генеруються підсистемами, що містять матеріальні та нематеріальні компоненти, враховуючи унікальні особливості і специфіку діяльності підприємств та здатність безперервно відстежувати зміни у визначених пріоритетних факторах і спроможність забезпечувати гнучку й оперативну адаптацію (трансформацію) елементів, готовність до нових завдань, нової ситуації, що дозволило визначити та створити наукове підґрунтя використання інноваційних інструментів для подальшого підвищення інвестиційної привабливості та робудови інвестиційних бізнес-процесів та сприятиме активізації і мотивації інноваційного розвитку;

обґрунтовано теоретичний підхід до трактування сутності інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК, яка відображає наміри переосмислення завдання, складових, умов, економічних механізмів, важелів, заходів, практичних дій, прийняття ефективних рішень, що забезпечують досягнення візії, місії, цілі та дозволяють своєчасно ідентифікувати внутрішні і зовнішні детермінанти впливу на інвестиційні процеси, що дозволяють

раціонально використовувати наявні та шукати альтернативні джерела, здійснювати фінансування з урахуванням необхідності досягнення якісних змін кількісних і структурних характеристик підприємств з метою отримання вигоди і задоволення потреб підприємницьких структур та інтересів зацікавлених осіб;

економічну модель інвестиційного клімату України SMS (Self Management System) як множину елементів, об'єднаних в ціле за рахунок взаємодії один з одним, тобто за рахунок відношень між ними, що забезпечує переваги в аналізі і прогнозуванні досліджуваного інвестиційного клімату в Україні, суттєво сприяє досягненню цілей при прийнятті управлінських рішень, які забезпечуються за рахунок системного ефекту, який полягає в тому, що властивості системи не зводяться до суми властивостей її елементів, тобто система як ціле володіє рядом нових, емерджентних властивостей, яких не було у її елементів, а рівень системності тим вище, чим вище інтенсивність взаємодії елементів системи один з одним, чим більше відрізняються властивості системи від властивостей її складових елементів, тобто чим вище системний ефект, тим значніше відрізняється система від множини, а оцінка показує високу автономність, саморегулювання і самокерування параметрів в системі;

розкрито концептуальні засади 3D тривимірної моделі в концепції Industry 4.0, представленої взаємодією кіберфізичних компонентів, що включає в себе активи (Asset), відтворює протягом всього життєвого циклу віртуальну реальність діяльності підприємства (цифровий двійник), сприяє чіткому та візуальному розумінню функцій, організації виробництва, об'єднуючи матеріальні і нематеріальні активи в єдину сумісну мережу без конкретних меж, з можливістю надання урегульованого доступу встановлювати, з'єднувати і здійснювати автоматичний обмін інформацією, навіть поза межами підприємства, з контрагентами по розробці, виробництву, використанні, утилізації, які сприяють забезпеченню комунікативної взаємодії з іншими активами та передбачають застосування сервісно-орієнтованої архітектури (SOA), де компоненти I4.0 можуть надавати у мережі послуги іншим за протоколами зв'язків між ними з метою забезпечення економічного розвитку;

удосконалено:

методологічні засади побудови структурно-логічної моделі дослідження інвестування як детермінанти економічного розвитку, що включає взаємопов'язані групи показників: загальні оціночні; інвестиційного забезпечення, що характеризують кількісні та якісні параметри інвестиційного процесу окремих підприємств; ефективність інвестиційного забезпечення і чинників які формують інвестиційний клімат та забезпечують взаємозв'язок інвестиційної привабливості і результатів інвестування; результативні індикатори здійснення тих чи інших заходів. Удосконалення методичних підходів сприятиме активізації впливу національних і глобальних детермінант, які можуть варіювати залежно від конкретних завдань, певного історичного періоду і специфіки окремих детермінант, відображаючи різні аспекти і вектори впливу на економічне зростання і розвиток;

методичні підходи обчислення потреби у інвестиціях, як адекватного інструменту вимірювання обсягів інвестицій на оновлення основних засобів,

згідно якого, зважаючи на отримані результати, стверджувати, що із зростанням рівня інвестиційного забезпечення товаровиробників підвищуються показники результатів їх діяльності, а на відміну від існуючої, створювати передумови для формування власних джерел подальшого інвестування для простого, розширеного чи інноваційного відтворення, що сприятиме укріпленню фінансового стану підприємств, підвищенню рівня їх кредитоспроможності та розширює можливості суб'єктів господарювання залучати кредитні ресурси і альтернативні джерела інвестування інноваційного розвитку;

механізми створення логістичного ланцюга інвестування інноваційного розвитку підприємства, які здатні закріпити науково-теоретичні, методичні підходи та прикладні аспекти процесу пошуку і ефективного використання інвестиційних коштів за допомогою логістичного підходу, розкрито основні етапи формування інвестиційних потоків, які включають пошук, формування, розподіл інвестиційних ресурсів по вибраних інноваційних проєктах за визначеними інноваційними пріоритетами, інвестування проєктів виробництва і реалізації, розподілу прибутку і проводити розподіл та встановлювати частки споживання, реінвестування, накопичення, що, на відміну від традиційних підходів, дозволяє отримати принципово нові технології, методи організації виробництва, диверсифікувати асортимент продукції за рахунок нових креативних продуктів, перейти на вищі технологічні уклади, збільшити наявні інтелектуальні активи, забезпечити інвестування подальшого інноваційного розвитку підприємств;

наукові підходи до оптимізації експортної діяльності на основі використання методів нечіткої логіки для детальнішого розгляду особливостей досягнення ефективності експортної діяльності підприємств, враховуючи складність виявлення причинно-наслідкових зв'язків, невизначеність (за якістю і часом) результатів експортної діяльності з врахування вхідних змінних вибраних загальних обсягів і частки капітальних інвестицій у сільське господарство, обсягу реалізованої інноваційної продукції, інноваційних витрат, фінансових результатів до оподаткування, рівня рентабельності та вихідних обсягів експорту товарів і послуг. На відміну від існуючих, авторський підхід дає змогу визначити найменш впливовий чинник на експорт порівняно із іншими вхідними параметрами та індикатори результативності експортної діяльності у відповідності до отриманих даних, які дозволяють об'єднати учасників зовнішньоекономічної діяльності, активізують його і підвищують конкурентоспроможність підприємств АПК та країни;

модель інноваційного розвитку підприємства як стан системи рівноваги, особливістю якої є підхід до визначення конкурентоспроможності підприємства і використання молекулярного термодинамічного хаосу з врахуванням того, що при збільшенні відкритості системи зростає негентропія, а якщо зовнішні впливи на об'єкт слабкі або об'єкт має такі адаптаційні можливості, що повністю перетворюють результати цих впливів і повертають систему у вихідний стан, в такому випадку система знаходиться в стабільному стані, а зниження адаптаційних властивостей системи в часі, або збільшення негентропії, переводить об'єкт в стан середньої рівноваги, нормального

функціонування, стабільності, цілісність структури не порушується, хоча є деяке спотворення у зв'язку із послабленням адаптації, якщо адаптаційний потенціал вичерпується повністю системою або зовнішній вплив, за своєю величиною і інтенсивністю, виходять за межі адаптації і система переходить у стан сильної нерівноваги, нестійкість системи проявляється в тому, що стан буде чутливим до неупорядкованого хаотичного руху підприємства в контексті забезпечення стійкості. Дослідження конкурентоспроможності підприємства та вивчення тенденцій зміни індикаторів, їх визначення і прогнозування, а також визначення, як характер динаміки впливає на розширення можливостей залучення інвестицій та результативні показники ефективності інноваційного розвитку і функціонування підприємства.

дістало подальшого розвитку:

визначення стадій і фаз використання девелопменту як принципово нової концепції організації інвестиційного процесу, особливого виду підприємницької діяльності з метою отримання доходу. Встановлено, що прибуткові напрямки бізнесу, в результаті перетворення матеріальних процесів, передають значну частину доходів, а широка доступність позикових коштів, механізми їх залучення в оборот і різноманіття фінансових інструментів створюють сприятливе середовище для розвитку, функціонування і переходу підприємств від виключно кількісних до якісних показників. В порівнянні з традиційними формами організації інвестиційної діяльності, повна фінансова відповідальність переноситься на девелопера, в результаті створюються стійкі ділові зв'язки на виробничому і управлінському рівнях, поліпшуються фінансові результати.

методичні підходи визначення інноваційності підприємств, які на відміну від інших, дають змогу визначити драйверів і аутсайдерів ринку, можливості створення нових цінностей та підтвердити відому аксіому про неможливість утримувати досягнуті успіхи в конкурентному середовищі без цілеспрямованої, системної дії держави, заснованої на принципі державно-приватного партнерства у фінансуванні інноваційних проєктів, виявленні сильних і слабких сторін бізнес-моделі вітчизняних підприємств. Встановлено, що при достатній наявності ресурсів і бажанні інвестувати в удосконалення бізнес-процесів, впроваджувати інновації у клієнтоорієнтовану взаємодію і своєчасне задоволення потреб споживачів на основі використання ІТ-технологій, соцмереж, Big data, електронної комерції, успішного досвіду бізнес-кейсів нових емоцій. На відміну від існуючих підходів та змін ролі персоналу при наданні прав ініціативи чи партнерських умов підтримки культури інновацій, внутрішніх комунікацій, налагодження обміну ідеями і їх реалізації у нових форматах;

методологія оцінювання ефективності інвестування інноваційної діяльності підприємств, на відміну від існуючих, сприяє систематизації за традиційними та альтернативними напрямками, в межах яких диференційовано змістові групи і проведено оцінку ефективності інноваційної діяльності на основі комплексного підходу, визначено негативні фактори інноваційної діяльності підприємств АПК через неможливість впровадження великих

інноваційних проєктів, що потребують значних витрат людських, матеріальних, фінансових ресурсів і капіталовкладень на розробку і впровадження інноваційних ідей, доведено необхідність підвищення інноваційної активності великих підприємств, схильність до якої обумовлена потребою збереження конкурентоспроможності та технологічної модернізації, а отриманий результат від інноваційного продукту, оцінюваний економічною мірою задовольняє економічні і соціальні потреби суспільства. Встановлено, оскільки існує прямо пропорційна залежність між динамічним розвитком інтелектуальної економіки та зростання ВНД на душу населення і обернено пропорційну залежність між збільшенням інвестицій, особливо венчурних, як інтегрованої форм фінансового та інтелектуального капіталу, у соціальну сферу і сприятиме зменшенню рівня бідності та безробіття;

наукові підходи до встановлення тенденцій, джерел і структури інвестування в розрізі видів економічної діяльності новизною яких визнано основні джерела (власні кошти підприємств), найбільшу їх частку в інвестиціях у матеріальні активи в розрізі видів економічної діяльності, концентрацію у промисловості і сільському господарстві, частка АПК в інвестиційному портфелі залишається найменшою у порівнянні з торгівлею, будівництвом та промисловістю. До основних проблем віднесено недостатній рівень субсидування товаровиробників, малі обсяги надходження бюджетних коштів, локальний їх розподіл серед вузького кола бізнес-еліт і несвоєчасне інформаційне забезпечення сільгоспвиробників, а також неоднакову доступність до існуючих програм держпідтримки, що дає змогу своєчасного їх вирішення;

методичні підходи оцінювання ефективності інвестування підприємств і застосування індикаторів, як адекватних інструментів вимірювання інвестиційної активності, в тому числі іноземних інвесторів, економічної ефективності вкладень та соціального ефекту залучення інвестицій, а також рейтингів за інвестиційною активністю та ефективністю сільського господарства, що дало змогу визначити позиції України в міжнародних економічних рейтингах. Удосконалення методичних підходів дозволяє розкрити можливості зростання ефективності, як передумови поступового підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни у світі;

обґрунтування заходів застосування подвійної стратегії забезпечення сталого відновлення економіки, спільного добробуту і реалізації реформ є основою послаблення впливу бізнес-інтересів, головним елементом концепції партнерства з ЄС, що передбачає реалізацію основних пріоритетів для стабільного розвитку аграрних підприємств, мобілізацію внутрішніх чинників забезпечення ефективності виробництва; оптимізацію розмірів землекористування; диверсифікацію виробничої діяльності, поглиблення інтеграційний процесів і кооперування діяльності та поліпшення матеріально-технічного й технологічного забезпечення виробництва продукції для своєчасного задоволення потреб споживачів і нарощування експортного потенціалу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретичних, методологічних, прикладних результатів і рекомендацій щодо інвестування інноваційного розвитку суб'єктами агробізнесу. Основні положення, отримані висновки і розроблені пропозиції дисертаційного дослідження доведено до рівня науково-методичних рекомендацій та апробовано.

Матеріали дисертаційного дослідження щодо визначення окремих економічних категорій, обґрунтування методичних підходів до оцінювання рівня інвестування підприємств АПК та ідентифікації чинників негативного впливу на вказані процеси, методики оцінки інноваційності підприємств використовуються в практичній діяльності підприємств та організацій, що підтверджується довідками про впровадження результатів наукових досліджень: ТОВ «Агро-Подвірне» Новоселицького району, Чернівецької області № 39 від 21.12.2020 р.; ТОВ «Іммопретт» м. Кам'янець-Подільський, Хмельницької області № 19 від 13.11.2020 р.; Департаменту економіки та розвитку інфраструктури міста Кам'янець-Подільської міської ради № 01-11/255/1 від 12.03.2021 р.; Кам'янець-Подільської районної ради № 242/01-27 від 12.04.2021 р.; філії «Мрія» ТОВ СП «Нібулон» Кам'янець-Подільського району, Хмельницької області № 134 від 16.11.2020 р.; ТОВ «Агро-Еко ХХІ» Кам'янець-Подільського району, Хмельницької області № 67 від 24.09.2020 р.; Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації № 03-23/70 від 19.02.2021 р. та Подільського державного аграрно-технічного університету № 75-01-503 від 31.12.2020 р.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Серед наукових праць, що опубліковані у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ідеї, висновки та рекомендації, що є результатом особистої роботи автора і становлять його індивідуальний внесок.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації доповідалися на науково-практичних конференціях різного рівня: «Наука та інновації як основні шляхи вдосконалення економічного потенціалу країни» (Львів, 2016 р.); «Розвиток міжнародної конкурентоспроможності: держава, регіон, підприємство» (Лісабон, Португалія 2016 р.); «Актуальні питання сучасної економіки» (Умань, 2016 р.); «Аграрна наука та освіта Поділля» (Кам'янець-Подільський, 2017 р.); «Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку» (Київ, 2017 р.); «Актуальні проблеми аграрної економіки: теорія, практика, стратегія»: (Кам'янець-Подільський, 2017 р.); «Economic sciences for agribusiness and rural economy» (Варшава, Польща. 2018 р.); «Аграрна наука та освіта в умовах євроінтеграції» (Кам'янець-Подільський, 2018 року); «Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень» (Львів, 2019 р.).

Публікації. Загалом автором опубліковано за результатами виконаних досліджень – 32 наукових праці, з яких: 2 монографії (в т.ч. 1 одноосібна); 21 стаття у наукових фахових виданнях, внесених до наукометричних баз; 9 публікацій апробаційного характеру, в т.ч. 2 – у зарубіжних виданнях. Загальний обсяг публікацій, які належать особисто автору, становить 31,62 ум.

друк. арк.

Обсяг і структура дисертації. Робота складається з анотацій, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст дисертаційної роботи викладений на 385 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 63 таблиці, 85 рисунків, 12 додатків. Список використаних джерел включає 367 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств АПК**» досліджено теоретичні засади відновлення економічного зростання та розвитку на основі ідентифікації детермінант інвестиційної платформи партнерства та девелопменту; розкрито концепцію інноваційного розвитку агробізнесу в умовах глобалізації світової економіки; окреслено парадигму інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК.

Інвестиційно-інноваційна та технологічна політика є надзвичайно вагомими складовими структурної політики, що має бути спрямована на запровадження сучасних інноваційних процесів і застосування нових технологій. Врахування економічного стану нашої держави актуалізує необхідність активізації інвестування інноваційного розвитку аграрного бізнесу, економічного зростання та міжнародного вектору євроінтеграційних процесів в контексті входження України у глобальні ланцюжки доданої вартості.

Систематизовані детермінанти економічного зростання та поділ їх на завжди існуючі фундаментальні і актуальні для певного часу, конкретизовано у різних моделях розвитку. Фундаментальними є техніко-технологічні, соціально-суб'єктні та синергетичні. Актуальними – ресурсне забезпечення можливостей, а саме людський, природно-ресурсний, основний капітал. Особливе значення для забезпечення економічного зростання та розвитку мають успішність і дієвість здійснюваних реформ. На даний час економічна динаміка в Україні визначається переважно зовнішніми (глобальними) детермінантами, оскільки країна визначається як мала економіка відкритого типу. Вагомими є національні (внутрішні) детермінанти економічного зростання. Новий етап переосмислення детермінант економічного зростання і розвитку відбувається під впливом пандемії на основі переоцінки ключових цінностей у світі та Україні.

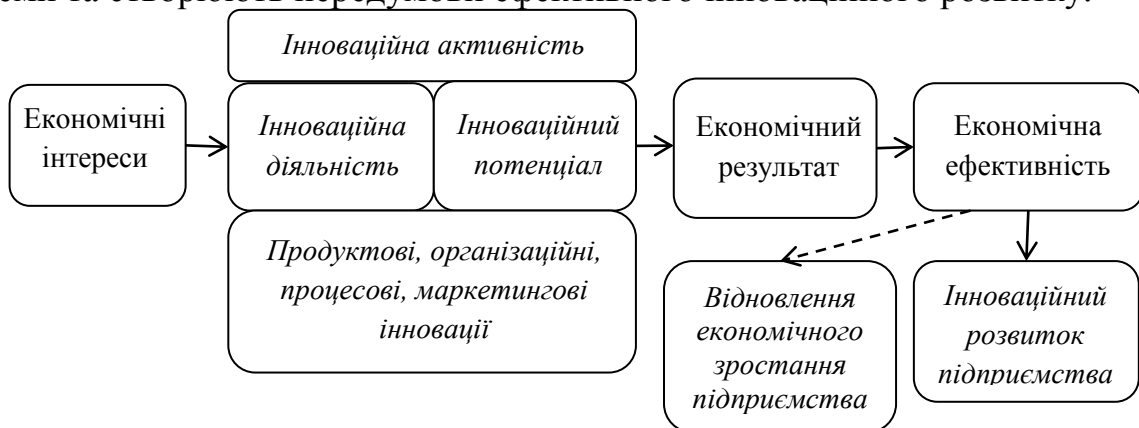
Основною метою ключових гравців фінансової екосистеми згідно візії і місії фінансового сектору України 2025 року та бачення майбутнього є задоволення потреб кінцевих споживачів, якими є суб'єкти економіки, що в процесі своєї діяльності потребують використання різних фінансових інструментів задля досягнення власних цілей. Вважаємо, що використання девелопменту стане принципово новою концепцією організації інвестиційної платформи в країні та розширить доступ до альтернативних джерел фінансування інноваційного розвитку.

Інноваційна активність є узагальнюючою комплексною характеристикою

інтенсивності інноваційної діяльності підприємства, що заснована на здатності до мобілізації інноваційного потенціалу і спрямована на отримання позитивного результату, який відображається у відновленні економічного зростання та довгостроковому стійкому інноваційному розвитку (рис. 1).

На рис. 1 показано ідентифікацію стану інноваційної активності в напрямі надання їй певної позитивної спрямованості та виокремлені такі домінанти, які дозволяють підсумувати та накопичити позитивні імпульси інноваційної складової частини. Ефективність функціонування та характеристику стану і тенденції діяльності підприємства показують індикатори інноваційної активності, що відображають дію у забезпеченні системи управління сучасних методів й інструментів, спрямованих на формування і поглиблення конкурентних переваг у напрямі інноваційного розвитку. Визначено, що обов'язковою складовою частиною ідентифікації встановлення рівня інноваційної активності є не тільки фіксація переліку індикаторів, а й обґрунтування їх граничних значень. Вони є індивідуальними для кожного підприємства, і саме оптимальні межі можуть сприяти найкращому із можливих варіантів досягнення інноваційної активності на кожній ланці системи управління підприємством.

Фактори зовнішнього середовища відіграють надзвичайно важливу роль у спонуканні (або стримуванні) і, водночас, у забезпеченні підприємства, при активному впровадженні інноваційної компоненти у всі сфери діяльності. Внутрішні фактори спираються на спроможність підприємства як економічної системи та створюють передумови ефективного інноваційного розвитку.

Рис. 1. Вплив інноваційної активності на розвиток підприємства

Вважаємо за доцільне надати авторське розуміння концептуальної сутності системи інноваційного розвитку підприємств АПК як функціональної сукупності економічних процесів, принципів та специфічних властивостей, які генеруються підсистемами, що містять матеріальні та нематеріальні компоненти інноваційних процесів, виконаних власними і сторонніми організаціями за замовленням – від розробки до впровадження інновації, взаємосприяючих досягненню найбільш ефективних результатів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності і привабливості для всіх стейкхолдерів. Нижче наведено запропоновану нами концептуальну модель системи інноваційного розвитку підприємств АПК (рис. 2).

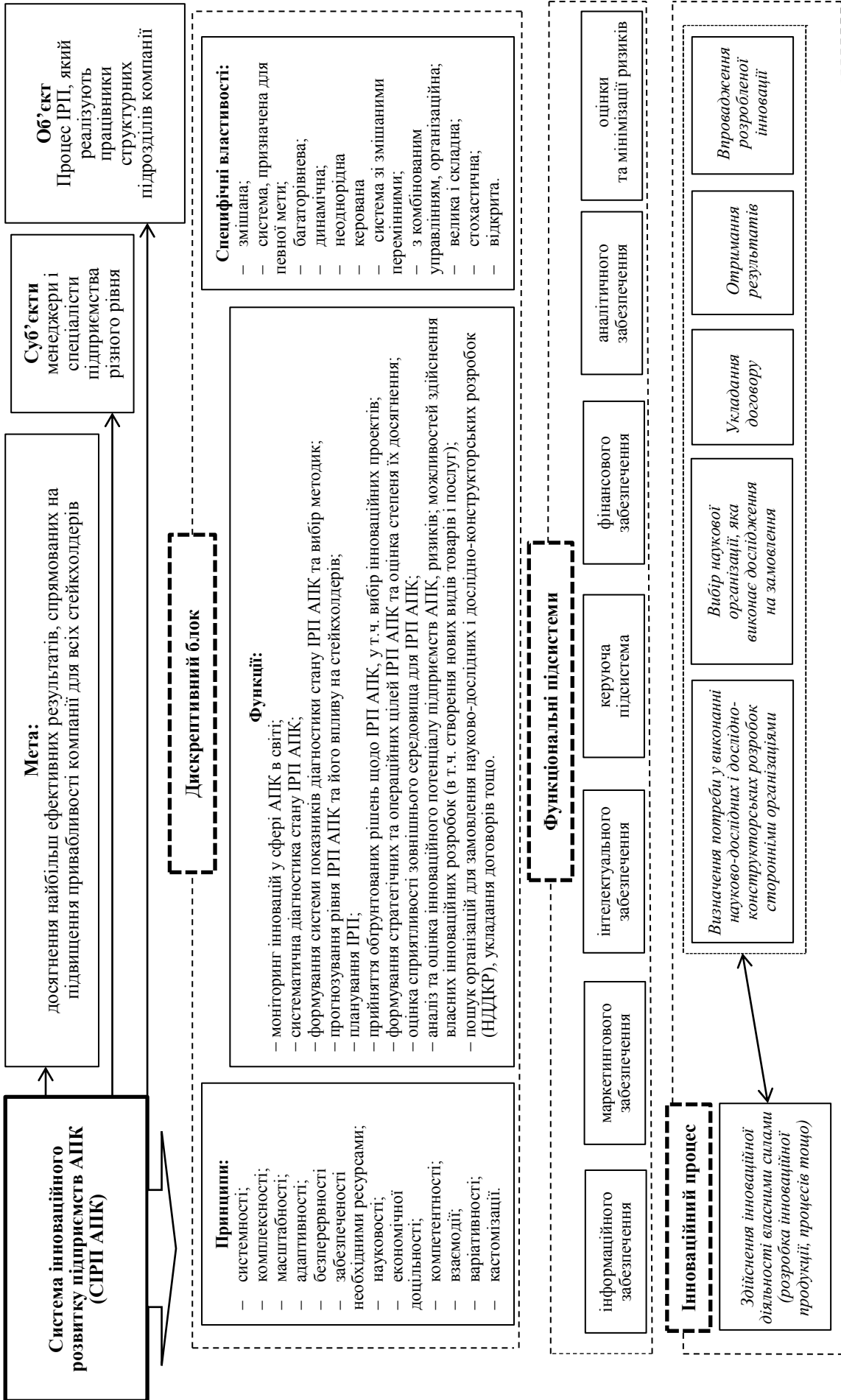

Рис. 2. Концептуальна модель системи інноваційного розвитку підприємств АПК

Концептуальна модель системи інноваційного розвитку підприємств, як видно із рис. 2, сформована з дескриптивного блоку, функціональних підсистем забезпечення, процесів інноваційного розвитку. Слід відмітити, що сучасний розвиток інноваційної діяльності в усіх сферах виробничої та невиробничої діяльності докорінно змінює соціальні, економічні, техніко-технологічні, організаційні та екологічні умови цього процесу і визначає стабільність, конкурентоспроможність та досягнення найбільш ефективних результатів, спрямованих на підвищення привабливості компанії для всіх стейкхолдерів.

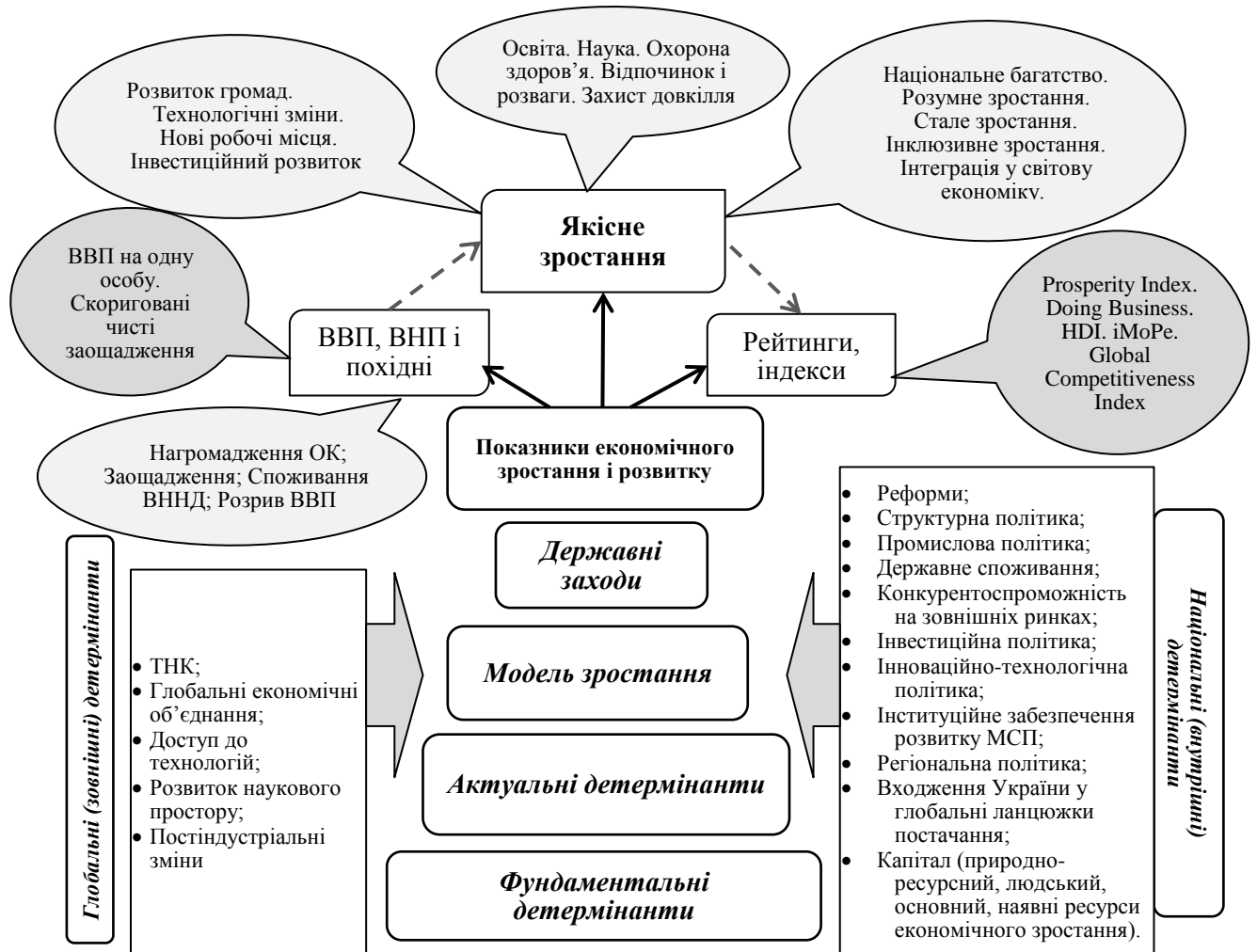
На підставі ретельного вивчення існуючих підходів було сформульоване авторське визначення інвестування інноваційного розвитку, під яким слід розуміти довгострокові вкладення коштів, майнових та інтелектуальних цінностей в підприємницьку та інші види діяльності при створенні надійних умов, оптимальному використанні наявних і потенційних ресурсів, дієвих економічних механізмів, що забезпечують бажаний перебіг інвестиційних бізнес-процесів, в результаті якого досягається соціальний, екологічний, технологічний, економічний та синергетичний ефекти спрямовані на новий перехід до кількісних і якісних структурних зрушень характеристик підприємств та набуття здатності протистояти негативному впливу середовища, виникненню і реалізації нових можливостей інноваційного розвитку.

Доведено, що орієнтиром перебудови і реформування у науково-теоретичному і практичному планах є акцент на парадигму інвестування інноваційного розвитку підприємств як об'єктивної необхідності створення системи підтримки докорінних соціальних, економічних, техніко-технологічних, організаційних та екологічних умов цього процесу та розробки концептуальних засад, критеріїв, інструментів і механізмів економічної політики, спроможної забезпечити мотивацію зростання і визначити стабільність, конкурентоспроможність та ефективність економіки. Встановлено, що саме концепції інноваційного розвитку вказують на економічне зростання розвинутих країн і напрями переважаючої структурної і темпової трансформації розподілу інвестицій, інноваційної діяльності, виробництва валового національного продукту, зростання добробуту, зайнятості та подолання бідності.

У другому розділі **«Науково-методичні підходи дослідження інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК»** розроблено наукові підходи побудови структурно-логічної моделі дослідження інвестування як детермінанти економічного розвитку; сформовано методичні підходи оцінки ефективності інноваційного розвитку підприємства; запропоновано методичний інструментарій фінансування інноваційної діяльності в АПК.

Модель дослідження детермінант економічного зростання і розвитку, представлена на рис. 3, дозволяє прослідкувати і формалізувати з різним рівнем деталізації детермінанти і логіку процесу, що передбачає висвітлення: фундаментальних та тих що актуалізуються на певному етапі суспільно-економічного розвитку, глобальних (зовнішніх) та національних (внутрішніх), які є передумовою дії актуальних, певних заходів, що мають бути здійснені для

забезпечення досягнення візії, місії і цілей економічного зростання, ідентифікацію і характеристику показників розвитку.

Рис. 3. Модель дослідження детермінант економічного зростання і розвитку

Запропоновано інтегрований підхід та сформовано систему показників комплексної оцінки кінцевого результату здійснення інноваційної діяльності (результативний); досягнення поставлених цілей підприємства (цільовий); ефективності здійснення витрат на досягнення кінцевого результату діяльності з урахуванням її складності, тривалості та динамічності (витратний та статико-динамічний) інвестування інноваційного розвитку. Визначено, що для підприємств інноваційний процес передбачає впровадження нових, удосконалених технологічних процесів виробництва, які забезпечують виготовлення високоякісної продукції, зменшення витрат на енергоносії, збільшення продуктивності праці, завдяки чому знижуються витрати на виробництво. Із збільшенням обсягів виробництва інноваційної продукції, скороченням витрат на її виробництво, термінів її виготовлення, підприємство збільшує свої прибутки через те, що розвивається і веде ефективну господарську діяльність. Тобто, інноваційний розвиток – це джерело зниження витрат виробництва задля ефективного функціонування підприємства.

Запропоновано визначення Індексу інноваційності як здатності змінюватися і відповідати викликам часу з метою аналізу готовності великих компаній до змін, з урахуванням їх досягнень і недоліків, та проведення прогнозування ефективності у майбутньому.

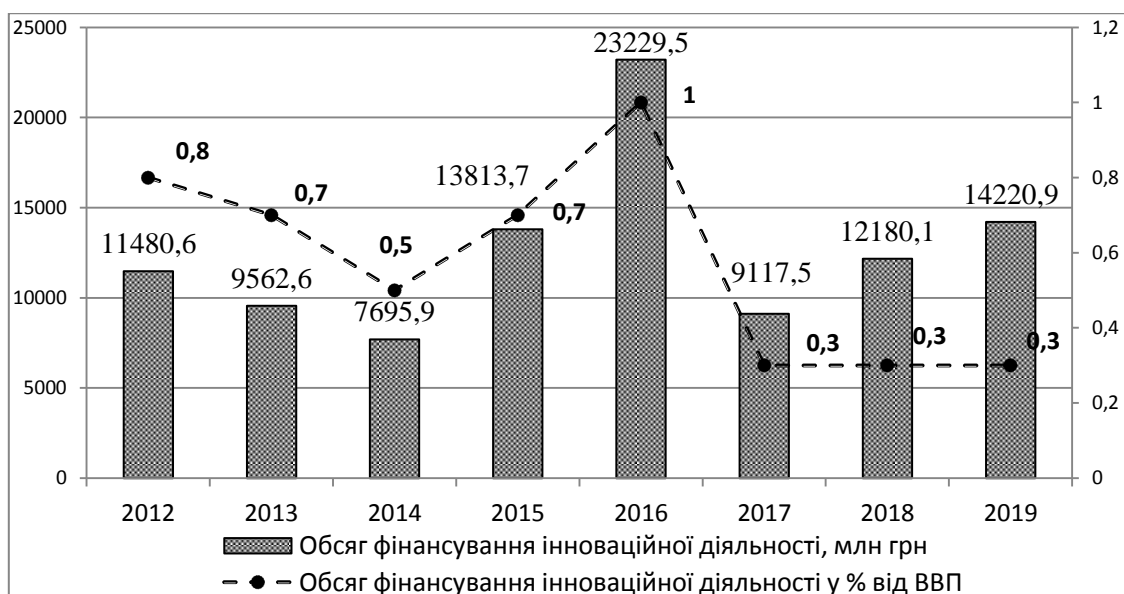
Інвестування інноваційної діяльності підприємства розглядаємо як складну динамічну стохастичну систему процесів інноваційного, організаційно-економічного, інвестиційного та соціокультурного забезпечення нововведень. Встановлено, що застарілі організаційні лінійно-функціональні структури підприємств у більшості випадків, незважаючи на зростання інвестицій, не відповідають сучасним умовам господарювання і не пристосовані до вирішення завдань інвестування інноваційного розвитку.

Доведено, що інновації не можуть створюватися без додаткових і постійних вкладень інвестиційних ресурсів, а інвестиції мають економічний зміст тільки тоді, коли забезпечують реалізацію тієї чи іншої ідеї, нової техніки, технології, що може сприяти виникненню додаткових можливостей для отримання прибутку. Науково обґрунтовано, що інвестування інноваційного розвитку об'єктивно обумовлено як системний, цілеспрямований пошук і вибір джерел інвестицій, спрямованих на виконання, комерціалізацію і використання наукових розробок, виробництво нових видів продукції, техніки, упровадження ноу-хау, технологій для підвищення ефективності діяльності підприємств.

У третьому розділі **«Тенденції та результативність інноваційної діяльності підприємств»** розкрито тенденції динаміки і структури інноваційно активних підприємств за видами економічної діяльності; проведено оцінку рівня інноваційності підприємств АПК та механізмів реалізації інноваційних розробок; визначено параметри оцінки інноваційності економіки.

Розраховано частку кількості підприємств, що впроваджували інновації (продукції та/або технологічних процесів) у загальній кількості підприємств, що 2019 р. становила 13,8 %, і порівняно з 2012 р. (13,2%) майже не змінилась, найвищою частка була 2016 р. (16,6%), що вказує на можливий потенціал росту. Серед інноваційно активних підприємств, за видами економічної діяльності, найбільше підприємств з виробництва харчових продуктів – 16,8%, виробництва машин і устаткування – 10,2%. Із загальної кількості інноваційно активних підприємств 24,4% здійснювали внутрішні та зовнішні НДР, 64,7% придбали машини, обладнання та програмне забезпечення, 4,5% придбали зовнішні знання та 20,6% підприємств інші НДР.

Слід відмітити зростання обсягів фінансування інноваційної діяльності до 14220,9 млн грн, але чіткої закономірності не досягнуто, про що свідчить зменшення частки фінансування інноваційної діяльності у співвідношенні до ВВП з 0,8% до 0,3% за аналізований період. Основним джерелом фінансування інновацій 2019 року залишалися власні кошти підприємств – 12474,9 млн грн (87,7% загального обсягу фінансування інновацій) (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка обсягу фінансування інноваційної діяльності

Визначено, що найбільші частки впроваджених інноваційних видів продукції припадають на підприємства з виробництва харчових продуктів (25,2%), виробництва машин і устаткування (19,8%) та виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (7,3%). При цьому 36,4% таких підприємств реалізовували інноваційну продукцію за межі України. Серед них найбільше підприємств з виробництва харчових продуктів (30 підприємств), виробництва машин і устаткування, тих, що не введені в інші угруповання (29 підприємств), виробництва електричного устаткування (12 підприємств).

Відзначимо, що найбільш активними щодо придбання технологій були підприємства з виробництва машин і устаткування 11,9%, виробництва харчових продуктів – 7,9, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування і виробництва електричного устаткування – по 6,2%. Із загальної кількості переданих технологій найбільші частки припадали на результати досліджень і розробок – 58,0% і права на патенти, ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей – 30,4%.

Частка інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств зросла у середньонизькотехнологічному та низькотехнологічному секторах, проте знизилась у високотехнологічному та середньовисокотехнологічному – разом у наукоємного сегменті на 11,9%. У цілому по Україні, основним напрямом витрат було придбанням машин, обладнання та програмного забезпечення (ПЗ) – 68,1% 2018 року та 71,6% 2019 року загального обсягу витрат. За всіма технологічними секторами 2019 р. означена частка зросла. Переважну частину цих коштів використано підприємствами трьох технологічних секторів – середньо- та обох низькотехнологічних. Тобто, майже половину інноваційних коштів було спрямовано не на розроблення інновацій, а на придбання готового обладнання. Кількість промислових підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію,

зменшилась за всіма технологічними секторами.

Проведено кількісну оцінку обсягів інноваційної діяльності за основними показниками: трансфером технологій і темпами комерціалізації наукової та наукоємної продукції і сумою отриманих коштів від реалізації наукової та наукоємної продукції. Співставляючи показники обсягів виготовленої установами наукової і науково-технічної продукції з обсягами її комерціалізації і впровадження в агропромислове виробництво, дійшли висновку про наявність можливостей нарощування інноваційної діяльності. Низьку частку вітчизняних підприємств на світовому ринку пояснює низький рівень розвитку системи збуту наукоємної продукції.

Дослідження індексу інноваційності українських компаній дозволило визначити драйверів ринку, які самі змінюють правила гри, і аутсайдерів – неповороткі компанії з безліччю бюрократичних процедур, що продовжують користуватися надбаннями минулих років і майже не створюють нічого нового. Лише в п'яти галузях із десяти, серед яких і агросфера (МХП, Астарта, Компанія Кернел, УкрЛандФармінг), компанії подолали прохідний бар'єр, що дозволило їм отримати статус інноваційних. Це говорить про низьку конкуренцію та широкі можливості для підприємств, які спроможні створити нову цінність і вивести її на ринок. Узагальнення досвіду впровадження інновацій вітчизняними підприємствами дало можливість стверджувати, що практичне втілення новацій відбувається безпосередньо за допомогою власників бізнесу та управлінців, чому сприяє застосування відповідних ефективних механізмів реалізації інноваційних розробок у життя.

Моделювання залежності показників господарської діяльності від рівня витрат на інноваційний розвиток показано в таблиці 1.

Таблиця 1

Моделі кореляційної залежності показників господарської діяльності від рівня витрат на інноваційний розвиток

Назва моделі	Формула	Вірогідність
Модель кореляційної залежності витрат виробництва від витрат на інновації	$y = 16667x^2 - 75x + 1,0233$	$R^2 = 0,9615$
Модель кореляційної залежності прибутку виробництва від витрат на інновації	$y = -0,002\ln(x) - 0,0068$	$R^2 = 0,9613$
Модель кореляційної залежності капітальних інвестицій на 1 грн доходу підприємства від витрат на інновації	$y = 0,1154x - 0,0058$	$R^2 = 0,5192$
Модель кореляційної залежності обсягів реалізації інноваційної продукції від витрат на інновації	$y = 0,5x - 0,0002$	$R^2 = 0,75$
Модель кореляційної залежності доходу від реалізації інноваційної продукції на 1 грн капітальних інвестицій	$y = 1,4876\ln(x) + 5,4071$	$R^2 = 0,9921$

Як видно з моделі кореляційної залежності показників господарської діяльності від рівня витрат на інноваційний розвиток, підприємства мають тенденцію до зниження витрат на виробництво та прибутків із-за інноваційних витрат, та збільшенню доходів від реалізації інноваційної продукції на 1 грн капітальних інвестицій і рівня рентабельності.

Встановлено, що протягом досліджуваного періоду середній рівень

зацікавленості ведення інноваційної діяльності серед малих підприємств становить 17,3% у галузі промисловості, тоді як для великих підприємств частка інноваційно активних підприємств склала 44,4%. Спостерігається також закономірність зацікавленості малих підприємств у проведенні інноваційної діяльності, спрямованої на нетехнологічні удосконалення як у сфері надання послуг, так і в галузі промисловості. Орієнтованість малих підприємств на впровадження інноваційних ідей і методів ефективного управління, пояснюється нижчим рівнем інвестиційного ризику, ніж впровадження технічних інновацій. Оскільки технологічна інноватизація виробництва супроводжується високими ризиками безрезультатного науково-технологічного дослідження на початковому етапі впровадження інновації і неефективної витрати вкладень, то таку діяльність найчастіше проводять великі підприємства та організації, для яких такі витрати є прийнятними. У той же час, саме малі підприємства вважаються каталізаторами інноваційної діяльності, що зумовлено сукупністю таких їх переваг перед великими, як здатність швидко впроваджувати і тестувати запропоновані інновації; швидкий перехід від інноваційної ідеї до інноваційного продукту; висока мотивація праці; низький рівень непрямих витрат; прямі контакти з партнерами.

Встановлено, що уражене кризою економічне середовище вимагає, щоб найсильніші новатори продукували інновації, освоювали нові можливості, і характерно, що акціонерна дохідність інноваційних компаній перевищує рентабельність інших підприємств. Використання інноваційних технологій, поєднання цифрового і матеріального аспектів виробництва, інвестування в освіту набувають великого значення для підвищення конкурентоспроможності як на рівні підприємств, так і на рівні держави загалом.

У четвертому розділі «**Механізми інвестування підприємств за видами економічної діяльності**» розкрито тенденції обсягів і структури інвестування підприємств за видами економічної діяльності, проведена діагностика джерел та особливостей інвестування діяльності підприємств АПК, інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств за розмірами та видами активів.

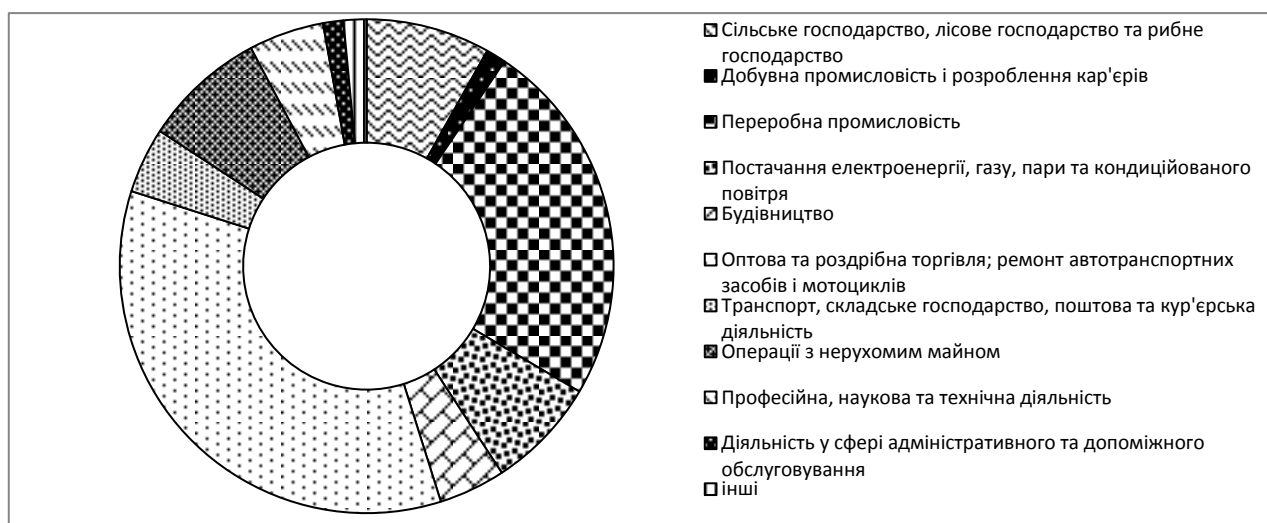
За підсумками 2020 року освоєні капітальні інвестиції зросли у 2,3 раза, порівняно з 2010 р., а ось в порівнянні з 2019 р. спостерігалось скорочення обсягів капітальних інвестицій на 33%. Власні кошти підприємств залишаються основних джерелом капітальних інвестицій. Зростає частка капітальних інвестицій сектору зовнішньоекономічної діяльності України, що обумовлено активним оновленням і модернізацією державних інфраструктурних об'єктів (транспортна інфраструктура), а також необхідністю інвестування в сектор державного управління та оборони на тлі військового протистояння на Сході країни.

Найбільша частка капітальних інвестицій 2020 р була спрямована в матеріальні активи 95,5%, було інвестовано 8,7% у будівлі і споруди, 31,8% в машини, обладнання та інвентар, 8,9% в транспортні засоби, в житлові і нежитлові будівлі – відповідно 8,7 та 15,3%. Інвестиції в нематеріальні активи 2020 року склали лише 4,5%, що на 0,7 в.п. вище рівня 2019 р., 2,5% з них було

спрямовано на програмне забезпечення та бази даних. 2019 року аграрні виробники мали можливість залучити фінансування завдяки таким інструментам, як банківське кредитування, інвестиції, аграрні розписки, товарні кредити і вексельне фінансування.

На ринку банківських кредитів для сільського господарства найбільш вагомими установами є «Credit Agricole Ukraine», «Ukrsibbank», «Raiffeisen Bank Aval», «Piraeus Bank», «Alfa Bank», «OTP Bank» та «Agroprosperis Bank».

Розкрито тренди банківського кредитування аграрної галузі, а саме фінансування оборотного капіталу для закупівлі засобів захисту рослин, насіння, добрив або паливно-мастильних матеріалів. Можна відмітити, що банкіри більш відкриті до співпраці з виробниками, орієнтованими на виробництво зернових та олійних культур, найбільш поширених в Україні. У структурі кредитів, наданих нефінансовим корпораціям в розрізі видів економічної діяльності, переважає оптова та роздрібна торгівля, що складає 34% від загального обсягу. Сільське, лісове та рибне господарство займає 8% і знаходиться на рівні з харчовою промисловістю. Таким чином, сумарно агропродовольчий сектор займає третє місце серед всіх кредитованих галузей економіки України (рис. 5).

Рис. 5. Структура кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, за видами економічної діяльності станом на кінець жовтня 2019 року, %

В матеріальні активи освоєно найвагомішу частку капітальних інвестицій (98,8% загального обсягу), з яких: у машини, обладнання та інвентар і транспортні засоби – 49,6%, будівлі та споруди – 44,8%. Головним джерелом капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств і організацій, за рахунок яких освоєно 62,1% загального обсягу, частка залучених і запозичених коштів, зокрема, кредитів банків та інших позик, становила 4,3%. За рахунок коштів державного та місцевих бюджетів освоєно 24,3% капітальних інвестицій, коштів населення, витрачених на будівництво житла, – 7,7%.

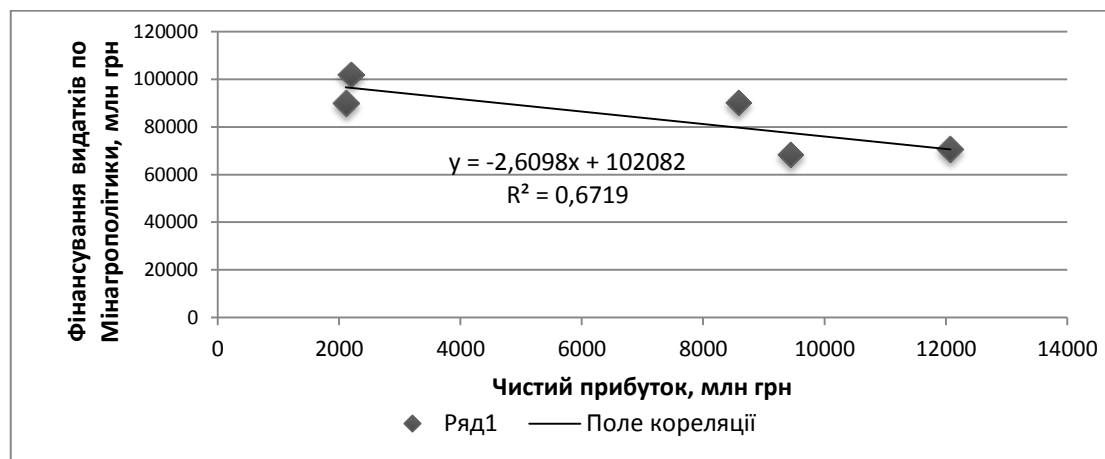
Компенсація витрат для бізнесу одночасно з пом'якшенням ризику для банків можлива згідно нової програми «Доступні кредити 5-7-9%», вона

поєднує механізми здешевлення кредитів для підприємців і часткових портфельних гарантій Фонду розвитку підприємництва за такими кредитами.

Доведено, що фінансова підтримка інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств та збільшення її обсягів наразі не дає достатніх позитивних зрушень. Причиною цього вбачаємо недосконалість нормативно-правової бази, що регулює здійснення підтримки сільськогосподарських підприємств, відсутність достовірного й обґрунтованого визначення необхідної потреби в компенсаційних коштах, втрата права на одержання компенсаційних коштів. Чинне нормативно-правове регулювання не дає можливості суттєво збільшити обсяги пільгового кредитування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Регіональні конкурси проводяться досить формально, без належного визначення критеріїв прийняття відповідних рішень.

За результатами проведених аналітичних досліджень, одним із найважливіших джерел фінансування інноваційної діяльності є власні кошти сільськогосподарських підприємств, зокрема до них відносяться нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування. Водночас, для повного відтворення основних засобів рівень амортизаційних відрахувань є недостатнім. Чистий прибуток, що залишається у розпорядженні сільськогосподарських підприємств, не дає змоги розпочати масштабні та затратні проекти.

За допомогою економіко-математичного інструментарію проведено кореляційно-регресійний аналіз і побудовано кореляційне поле залежності результатів діяльності аграрних підприємств від видатків Державного бюджету України на аграрну галузь (рис. 6).

Рис. 6. Графік залежності результатів діяльності аграрних підприємств від видатків Державного бюджету України на аграрну галузь

Коефіцієнт детермінації $R^2 > 0,6719$ свідчить про те, що зміни чистого прибутку аграрних підприємств обумовлено державним фінансуванням галузі. А отримане рівняння підтверджує висновок, що збільшення видатків держбюджету на фінансування аграрної галузі у розмірі 1 млрд грн. призведе до зменшення чистого прибутку аграрних підприємств на 2,60 млрд грн. Дане

значення може бути обумовлено неефективністю здійснюваних заходів підтримки сільгоспвиробників.

За результатами досліджень з'ясовано, що останніми роками капітальні інвестиції на розвиток виробництва продукції сільського господарства зростають високими темпами. Однак, 2019 року їх обсяги становили лише 58,5 млрд грн., що на 10% нижче показника 2018 р., але у 5,4 раза вище рівня 2010 р. (рис. 7). Нині у цій сфері інвестори віддають перевагу інвестиційно привабливому сільському господарству, де норма прибутку на капітал найвища.

Важливими чинниками підвищення інвестиційної привабливості та ефективності сільського господарства є проведення загальнодержавних заходів щодо завершення реформування економіки і державних інституцій; подолання корупції для забезпечення умов розвитку підприємництва і захисту прав власності; інвестиційної підтримки малого і середнього агробізнесу, особливо на депресивних та постраждалих від війни територіях.

Обраховано варіанти інвестиційного забезпечення та визначено потребу у інвестиціях до 2025 р. на основі вартості основних засобів у сільському господарстві. Потреба на оновлення основних засобів на рівні 10% від загальної вартості основних виробничих засобів (рівень відтворення) показує необхідність у залученні від 73 до 153 млрд грн інвестицій. Потреба на оновлення основних засобів на рівні 15% від їх вартості (технічна модернізація) потребує 110-176 млрд грн інвестицій, а за обсягу капітальних інвестицій у сільське господарство на рівні країн ЄС – 150 дол. США на 1 га (інноваційна модернізація) – необхідно 150-265 млрд грн.

Рис. 7. Динаміка капітальних інвестицій у сільське господарство

Зважаючи на отримані результати, можна стверджувати, що із зростанням рівня інвестиційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників

підвищуються показники результатів їх діяльності, а отже створюються передумови для формування власних джерел подальшого інвестування, а також забезпечення умов як простого, так і розширеного відтворення та інноваційної модернізації. Водночас, у результаті ефективної діяльності зміцнюється фінансовий стан підприємств, підвищується рівень їх кредитоспроможності, що розширює можливості суб'єктів господарювання залучати кредитні ресурси з метою здійснення інвестицій.

В умовах інтеграції України у світовий економічний простір зростає увага до однієї з ключових характеристик залучення інвестиційних коштів – інвестиційної привабливості підприємства та шляхів її підвищення. Дослідження інвестиційного клімату Хмельницької області дає змогу стверджувати, що сьогодні підприємства переробної і харчової промисловості мають найвищу інвестиційну привабливість. Тому виникає необхідність вивчення факторів, які впливають на інвестиційну привабливість підприємств цієї галузі, одним з яких є інтелектуальний капітал. Оцінка впливу рівня сформованості та вартості інтелектуального капіталу підприємства на його інвестиційну привабливість дасть змогу обґрунтувати заходи, які сприятимуть її підвищенню.

Міцним взаємозв'язком характеризуються показники сталості капітальних інвестицій, автономії джерел фінансування та розподілу залучених коштів в активах між оборотними і основними засобами, з одного боку, та показники сталості виробництва продукції сільського господарства – з другого. Це свідчить про необхідність збільшення обсягів інвестицій в аграрну сферу, потребу стабілізації джерел та оптимізації структури капіталу, забезпечення ефективного розподілу вкладень на формування активів аграрних товаровиробників за їх розмірами. Дані тенденції є цілком прийнятними, оскільки факт отримання прибутку дозволяє спрямовувати фінансові ресурси у капітальні інвестиції, а досягнення зазначеного результату залежить від стійкості фінансового стану підприємств.

Динаміку капітальних інвестицій та рівня рентабельності за розмірами сільськогосподарських підприємств розглянемо на основі даних табл. 2. Аналіз тенденцій капітальних інвестицій за розмірами серед сільськогосподарських та інших видами економічної діяльності підприємств свідчить про високу інвестиційну активність в секторі сільського господарства, у порівнянні з іншими ринковими секторами. Аналізуючи дані за 2010-2019 рр. спостерігаємо позитивні зміни у інвестуванні АПК, адже воно збільшилось у всіх за розмірами сільськогосподарських підприємств, особливо великих у 18,9 разів, які мають найбільший показник темпу приросту, малих і мікропідприємств у 9,7 та 9,2 рази, середніх – у 3,7 рази. Порівняння рівня рентабельності за розмірами сільськогосподарських підприємств в динаміці вказує на суттєве підвищення у середніх і мікропідприємствах та зменшення у великих і малих.

З наведених вище досліджень можна зробити висновок про високу привабливість середніх за розмірами підприємств аграрного сектору, як об'єкту для інвестицій. Показники випуску продукції та капітальних інвестицій у сільське господарство України мають позитивну тенденцію до зростання.

Звісно мають місце і негативні моменти в галузі, а саме – потребує значного оновлення матеріально-технічна база. Тому перш ніж використовувати надані інвестиції, потрібно правильно розставити пріоритети фінансування.

Таблиця 2

Динаміка капітальних інвестицій та рівня рентабельності за розмірами сільськогосподарських підприємств

Роки	Розміри сільськогосподарських підприємств:			
	великі	середні	малі	з них мікро-підприємства
Капітальні інвестиції у підприємства сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства, млн грн				
2010	578749	7939960	1999106	369153
2011	1245477	11155485	4245069	1067900
2012	2882535	11122699	5200566	1336039
2013	2242264	11259889	5416952	1285903
2014	1711785	11020451	5850126	1532265
2015	3798294	15141779	10858408	2569649
2016	2696378	25629985	21993229	6024413
2017	4343313	32501398	27239368	6422267
2018	8110056	33723466	24742795	6097672
2019	10935956	29653705	19320400	3395659
Відношення 2019 р. до 2010 р., %	18,9 разів	3,7 раза	9,7 раза	9,2 раза
Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств, %				
2010	22,0	16,8	11,2	2,2
2011	25,2	15,5	21,8	19,4
2012	24,6	13,1	16,7	13,6
2013	15,3	6,3	8,1	7,0
2014	14,9	6,9	9,8	6,6
2015	45,4	23,4	32,4	30,9
2016	24,7	21,6	30,0	26,5
2017	20,5	15,4	15,6	7,7
2018	21,2	14,3	10,9	7,9
2019	6,1	23,6	9,6	8,9
Відхилення 2019 р. від 2010 р., +/-	-15,9	6,8	-1,6	6,7

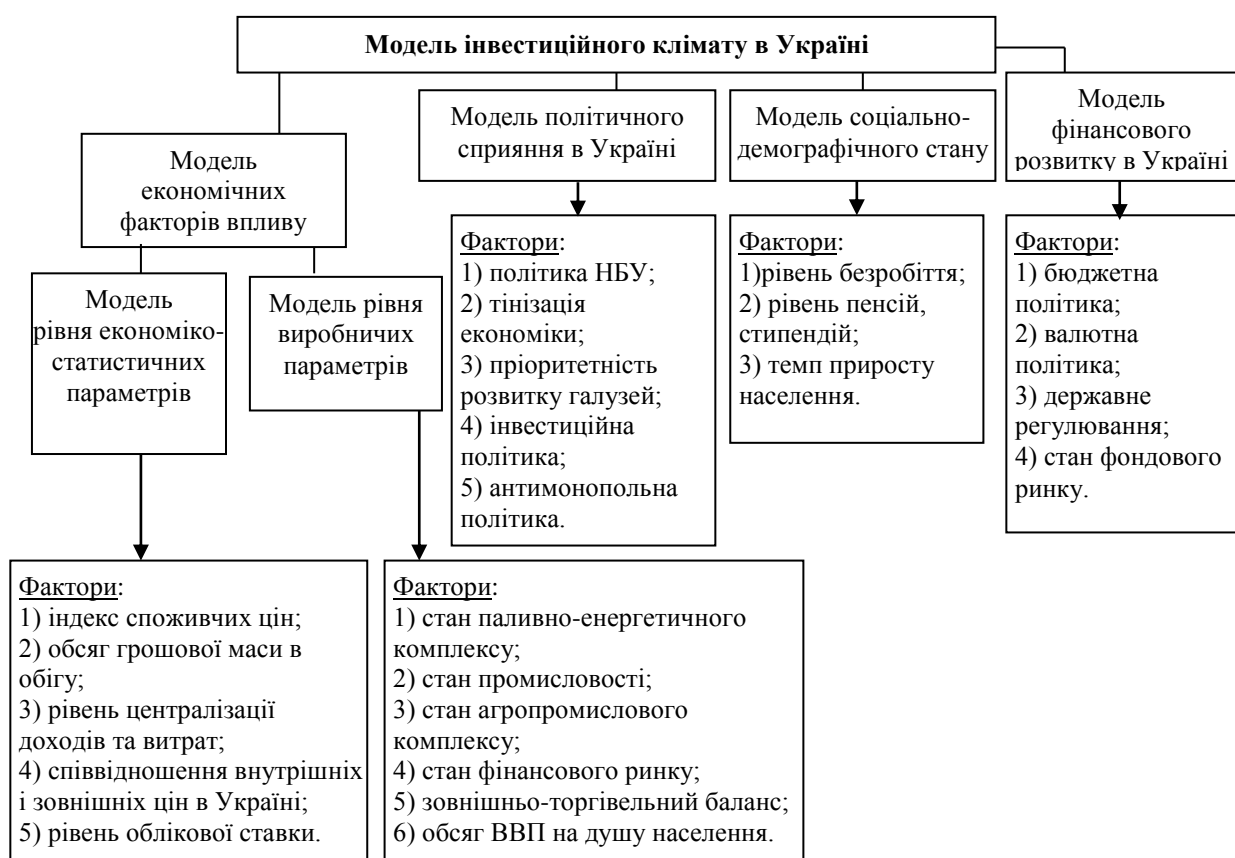
У процесі трансформаційних змін більшість сільськогосподарських підприємств опинились у критичному стані через недосконалість системи організаційно-економічних та фінансово-кредитних механізмів господарювання. Тому актуальною є проблема забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку аграрних підприємств на основі обґрунтування перспективних напрямків їх діяльності, розробки відповідних заходів щодо посилення конкурентних позицій на ринку.

У п'ятому розділі «**Пріоритети та інноваційні компоненти альтернативних джерел інвестування розвитку підприємств АПК**» обґрунтовано пропозиції щодо забезпечення відновлення економіки на основі програми реалізації концепції партнерства, Industry 4.0 та імплементації бізнес-цілей підприємства; визначено пріоритети та інноваційні компоненти альтернативних джерел інвестування розвитку суб'єктів господарювання.

На основі систематичної діагностики країни (СДК), проведеної для України Групою Світового банку (ГСБ), сформовано концепцію, що сприятиме досягненню подальшого поступу в забезпеченні сталого та інклюзивного відновлення економіки на основі програми, що має на меті забезпечення функціонування ринків, створення умов для забезпечення фіскальної та

фінансової стабільності, а також підвищення якості надання послуг і відповідає подвійній меті ГСБ, що передбачає ліквідацію крайньої бідності та сприяння спільному добробуту.

Реалізацію опису економічної ефективності аналізу та прогнозування інвестиційного клімату в Україні доцільно проводити, представляючи інфляційні процеси в державі як складну економічну систему структурного типу (СЕС СТ) (рис. 8), яка взаємодіє з зовнішнім середовищем. У цьому випадку всі потоки інформації про об'єкт дослідження можна умовно розділити на чотири основні класи: вхідні (X); керуючі (U); випадкові (E); результуючі (Y). Складність системи визначається як сума функціональної (власної) CF та структурної (взаємної) складності $C\Sigma$.

Рис. 8. Модель складної економічної системи структурованого типу інвестиційного клімату в Україні

Побудована система, що являє собою множину елементів, об'єднаних в ціле за рахунок взаємодії елементів один з одним, тобто за рахунок відношень між ними, забезпечує переваги в аналізі і прогнозуванні досліджуваного інвестиційного клімату в Україні та суттєво сприяє досягненню цілей при прийнятті управлінських рішень. Переваги в досягненні цілей забезпечуються за рахунок системного ефекту. Він полягає в тому, що властивості системи не зводяться до суми властивостей її елементів, тобто система як ціле володіє рядом нових, емерджентних властивостей, яких не було у її елементів, і усі властивості систем у кінцевому рахунку є емерджентними. Рівень системності тим вище, чим вище інтенсивність взаємодії елементів системи один з одним,

чим більше відрізняються властивості системи від властивостей її складових елементів, тобто чим вище системний ефект, тим значніше відрізняється система від множини.

Системний підхід до опису інвестиційного клімату в Україні, як системи, дає змогу структурувати його за різними ознаками, ввести на кожному рівні структури свої чисельні економічні характеристики, кількісно описати зв'язки між елементами структури. Збільшивши інформаційну ємність об'єкта дослідження за рахунок параметричних характеристик системи, можна більш чітко формулювати задачу управління і обирати на основі аналізу серед набору альтернативних рішень найбільш оптимальні.

Від виду структури системи та її складності залежить важлива характеристика – ступінь її цілісності, стійкості. Для аналізу структури системи використовують інформаційні оцінки ступеня цілісності α та коефіцієнта використання компонентів системи β , які можуть бути інтерпретовані як оцінки стійкості структури або оцінки ступеня централізації-децентралізації управління в системі.

Ці значення можна отримати із співвідношення, яке визначає взаємозв'язок системної C_C , власної (функціональної) C_F та взаємної (структурної) C_Σ складності системи:

$$\alpha = -\frac{C_\Sigma}{C_F},$$

$$\beta = \frac{C_C}{C_F},$$

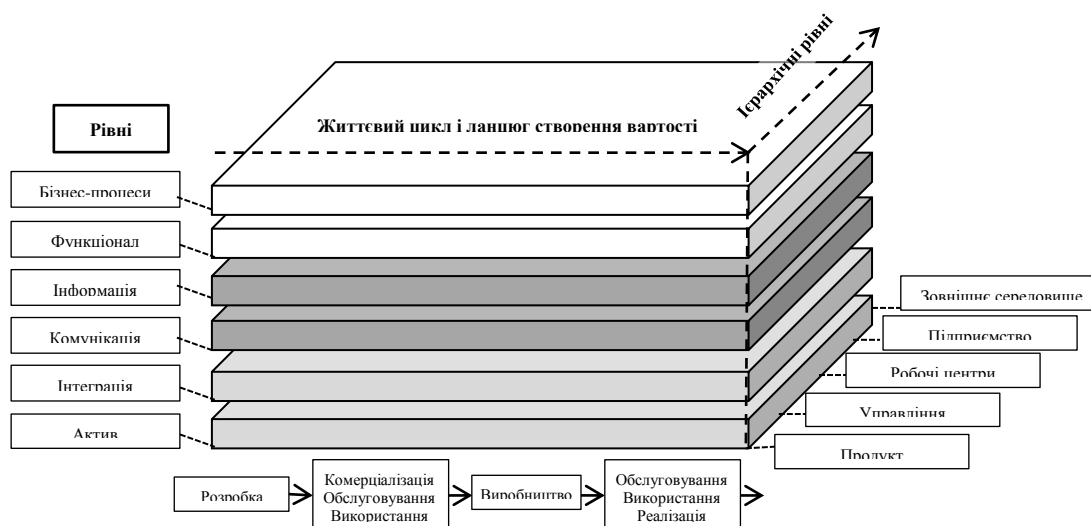
Для даної економічної моделі інвестиційного клімату в Україні характерна низька керованість системи, обмежені можливості управління та маніпулювання і високий ступінь децентралізації керування системою, автономність взаємодії елементів, рівень саморегулювання і самокерування параметрів в системі економічної моделі інвестиційного клімату України.

Запропоновано запровадження автоматизованого виробництва в концепції Industry 4.0 як взаємодію кіберфізичних компонентів I4.0, які включають в себе активи (Asset) та їх віртуальну сутність (цифровий двійник). Згідно RAMI 4.0 компонент I4.0 представлено тривимірною моделлю (рис. 9), яка відображає основні аспекти діяльності підприємства протягом усього життєвого циклу.

Переваги використання даного підходу у чіткому та наочному розумінні функції кожного рівня, а метою тривимірної 3D-моделі архітектури Industry 4.0 є представлення активів та всіх аспектів, які мають відношення до них, від розробки, виробництва, використання і до утилізації, та забезпечити взаємодію з іншими активами. Рівні еталонної моделі Industry 4.0 визначають структуру представлення.

Апробація пошуку меж станів рівноваги на основі запропонованої економічної моделі інвестиційного клімату України SMS (Self Management System) як складної економічної системи структурного типу, яка взаємодіє з зовнішнім середовищем і еталонної тривимірної 3D-моделі архітектури

Industry 4.0 комплексного підходу до імплементації бізнес цілей проведено на базі підприємств ТОВ «Агро-Подвірне» Чернівецької обл. та СТЗОВ ВФ «Гуменецьке» Хмельницької обл. для визначення величини коефіцієнта кредитоспроможності та поточного значення відповідного індикатора внутрішнього середовища на основі використання програмного забезпечення (табл. 3).

Рис. 9. Еталонна тривимірна 3D модель архітектури Industry 4.0 комплексного підходу до імплементації бізнес цілей підприємства

З огляду на отриманий результат ТОВ «Агро-Подвірне» можна віднести до категорії «середній», ступінь впевненості оцінки – 93%, а СТЗОВ ВФ «Гуменецьке» до категорії «високий», ступінь впевненості оцінки – 68%.

Таблиця 3

Величина коефіцієнтів кредитоспроможності

Показники	2019 р.	
	ТОВ «Агро-Подвірне»	СТЗОВ ВФ «Гуменецьке»
Коефіцієнт автономії (рівень самофінансування)	Дуже низький	Високий
Частка оборотних активів в загальній величині сукупних активів	Дуже високий	Високий
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	Дуже низький	Середній
Коефіцієнт поточної ліквідності	Низький	Високий
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Низький	Низький
Коефіцієнт рентабельності активів (за прибутком до оподаткування)	Середній	Середній
Коефіцієнт оборотності активів	Дуже високий	Дуже високий
Поточне значення відповідного індикатора	0,443	0,618

Слід зауважити, що з точки зору можливостей, в разі необхідності підприємства завжди зможуть звернутися до учасників фінансового ринку для того, щоб залучити необхідне фінансування на звичайних умовах і своєчасно погасити зобов'язання або використовувати довгострокові кошти для посилення і розширення. З точки зору банку така оцінка означає, що підприємства характеризується збалансованою фінансовою системою, однак ТОВ «Агро-Подвірне» прийнятною бізнес-моделлю, а СТЗОВ ВФ «Гуменецьке» – ефективною бізнес-моделлю, які дозволяють своєчасно відповідати за нарахованими відсотками і самим тілом наданого кредиту. Крім цього, оцінка рівня кредитоспроможності ТОВ «Агро-Подвірне» показує, що вартість фінансування буде такою ж, як і середня на ринку, а для СТЗОВ ВФ «Гуменецьке» – нижчою, ніж в середньому, що є характерним для українського фінансового ринку.

Резервом інноваційного розвитку є також фінансування через нетрадиційні (альтернативні) інструменти: венчурні фонди, бізнес-інкубатори, бізнес-ангели, краудфандінг.

Процес пошуку і ефективного використання інвестиційних коштів можна визначити за допомогою логістичного ланцюга інвестицій, де визначено основні етапи формування інвестиційних потоків (рис.10).

Рис. 10. Етапи інвестиційного логістичного ланцюга

Інвестування інноваційних проєктів дозволяє отримати принципово нові технології, методи організації виробництва, розширити асортимент продукції за рахунок нових креативних продуктів, перейти на вищі технологічні уклади, розширити наявні інтелектуальні активи, забезпечити подальший інноваційний розвиток підприємств. Визначено, що на даний час найгострішою проблемою для інвесторів залишається захист своїх прав та можливість (легкість) ведення бізнесу.

Зусилля держави слід спрямувати на вирішення проблем в комерційній

сфері та формування сприятливого бізнес-середовища, збільшення обсягів інвестицій в аграрну сферу, стабілізувати джерела та оптимізувати структури капіталу, забезпечити ефективний розподіл вкладень на формування активів за розмірами аграрних товаровиробників.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення актуальної та важливої наукової проблеми – обґрунтування концептуальних засад, систематизації і удосконаленні науково-методичних підходів та розробці практичних пропозицій щодо активізації інвестування інноваційного розвитку підприємств аграрно-промислового комплексу. Результати дослідження дозволили сформулювати висновки концептуального, методологічного і методичного спрямування:

1. Узальнюючи наукові надбання зарубіжних та вітчизняних учених, в роботі наведено аргументацію, що девелопмент виступає як принципово нова концепція інвестиційної платформи, в якій прибуткові напрямки бізнесу передають значну частину доходів, це розширює доступність до позикових коштів, а інноваційний механізм залучення їх в оборот і різноманіття фінансових інструментів створюють сприятливе середовище для розвитку і функціонування, а сам він, як і інші види підприємництва, залежить від інвестиційного клімату, завдячує активному переходу підприємств від виключно кількісних до якісних показників, необхідності отримання максимальних результатів від реалізації проекту. В роботі запропоновано, враховуючи обмеження традиційних джерел: капітал власників або партнерів, співінвесторів та довгострокові банківські кредити, пошук додаткових альтернативних інструментів фінансування.

2. Вивчення теоретичних розробок та дослідження становлення економіки України, дозволило обґрунтувати концептуальну модель системи інноваційного розвитку підприємств АПК, як цілеспрямованого систематичного процесу позитивних структурних зрушень якісного стану всіх її підсистем, спрямованого на отримання позитивного результату, що відобразиться у довгостроковому стійкому розвитку з обов'язковою ідентифікацією встановлення рівня інноваційної активності і не тільки фіксацією переліку індикаторів, а й обґрунтуванням їх граничних значень, які показують ефективність функціонування і характеризують стан і тенденції інноваційної діяльності, відображають їх дію у забезпеченні системи управління сучасними методами та інструментами. Формування і поглиблення конкурентних переваг у напрямі інноваційного розвитку підприємства відбувається з метою досягнення стратегічних цілей, підвищення інвестиційної привабливості і задоволення інтересів стейкхолдерів (підприємств, персоналу, інвесторів, держави).

3 Дослідження теоретичних засад трактування вихідних категорій спричинило необхідність розробки парадигми інвестиційного забезпечення розвитку підприємств АПК, як сукупності довгострокових вкладень коштів, майнових та інтелектуальних цінностей в підприємницьку, інноваційну та інші види діяльності при створенні надійних умов сприятливого системного

інвестиційного клімату, оптимального використання наявних і залучення альтернативних ресурсів, економічних механізмів, важелів, заходів, традиційних та альтернативних джерел, які забезпечують бажаний перебіг інвестиційних процесів, в результаті яких досягається соціальний, екологічний, технологічний, економічний і синергійний ефекти. З точки зору виникнення і реалізації нових можливостей подальшого інвестування інноваційного розвитку спрямовані на перехід до довгострокових якісних, кількісних і структурних зрушень, призводить до стійкої здатності підприємства протистояти негативному впливу зовнішнього середовища.

4. Поглиблено наукові підходи щодо доцільності використання моделі дослідження економічного зростання, ідентифікації напрямів і заходів активізації впливу на сектори економічної системи. Встановлено, що інноваційний розвиток може бути як позитивним, так і негативним, залежно від того, чи достатню кількість ресурсів відповідної якості і отримує система від певної детермінанти, а звідси маємо наявність причинно-наслідкового зв'язку між системою та її елементами, між самими елементами, що дозволяє прослідкувати і формалізувати, з різним рівнем деталізації, логіку процесу і певних заходів, що мають бути здійснені для забезпечення досягнення цілей, ідентифікацію показників, що характеризують розвиток загалом, і зростання зокрема, в рамках дії та результуючі індикатори, що відображають різні аспекти і вектори їх впливу.

5. Дослідження діяльності суб'єктів ринку дозволяють констатувати, що для підприємств інноваційний процес передбачає впровадження нових, удосконалених технологічних процесів виробництва, які забезпечують виготовлення високоякісної продукції, зменшення витрат на енергоносії, збільшення продуктивності праці, завдяки чому знижуються витрати на виробництво. Із збільшенням обсягів виробництва інноваційної продукції, скороченням витрат на її виробництво і термінів її виготовлення, підприємство збільшує свої прибутки через те, що розвивається і веде ефективну господарську діяльність. Тобто, інноваційний розвиток підприємства – це джерело зниження витрат виробництва задля ефективного функціонування підприємства. Відповідно визначено систему економічних показників впливу інноваційного розвитку на предметно-технологічний, кінцевий результат наукової чи науково-технічної діяльності; функціональний, що пов'язується із функціями створення, впровадження, поширення нововведень, реалізації інноваційних проєктів, товарів чи послуг.

6. Результати проведених досліджень призвели до удосконалення методики фінансування інноваційної діяльності, яка залежить від специфіки інноваційного проєкту та намірів підприємця, а важливим питанням з боку інвестора є вдалий вибір підприємства для інвестицій в інновації. Відповідно розроблено систему критеріїв оцінки інноваційно-інвестиційної активності та привабливості і кредитоспроможності підприємств, як елементів методичного інструментарію інвестування інноваційної діяльності.

Інвестиційна підтримка інноваційного розвитку підприємств залежить від специфічних особливостей інвестицій, таких як тривалий період окупності при

реалізації інновацій, підвищений ризик їх реалізації, нерівномірність надходження доходів від здійснення інвестицій. Врахування цих особливостей і зміна умов функціонування підприємств визначають важливість подальшого вдосконалення принципів, форм, методів та пошуку джерел інвестиційної підтримки інноваційної діяльності підприємств.

7. В роботі, на основі систематизації емпіричних даних, визначено тенденцію зростання кількості і зниження частки інноваційно активних підприємств у загальній кількості підприємств, зменшення частки витрат на науково-дослідні розробки (НДР), придбання інших зовнішніх знань та збільшення частки витрат на маркетинг і рекламу. Встановлено тренди найбільш інноваційно активних підприємств за видами економічної діяльності, серед яких виробництво харчових продуктів (16,8%) та машин і устаткування (10,2%). Згідно проведеної оцінки визначено, що витрати підприємств на інновації зросли, але при цьому частка фінансування інноваційної діяльності у співвідношенні до ВВП скорочується і залишається низькою, на рівні 0,3%, а основним джерелом фінансування інновацій (87,7% від загального обсягу) є власні кошти підприємств. Доведено, що найвагомішими причинами гальмування процесу впровадження агроновацій є недостатній рівень фінансового забезпечення підприємств, низька доступність кредитів і державної підтримки модернізації галузі, а також нерозвиненість системи інформаційного забезпечення інноваційного процесу й відсутність вмотивованості багатьох керівників агропідприємств (насамперед, з числа малих і середніх) щодо впровадження новацій.

8. В процесі дослідження доведено, що низька активність підприємств України у сфері створення та впровадження інновацій не дозволяє країні наблизитися до лідерів інноваційного розвитку і висвітлено причини, які привели до стагнації інноваційної моделі розвитку країни: низький технологічний рівень виробництва та інноваційної активності підприємств реального сектору економіки, слабе державне фінансування інноваційних розробок, відсутність власних коштів на ведення інноваційної діяльності – це дозволило зробити висновок щодо необхідності активізації інноваційної діяльності, створення сприятливих умов інвестиційного та кадрового забезпечення. Розраховані індекси інноваційності українських компаній свідчать про те, що драйвери ринку самі змінюють правила гри, а аутсайдери – продовжують користуватися надбаннями минулих років і не створюють майже нічого нового, відповідно має місце що свідчить про низький рівень конкуренції і широкі можливості для підприємств, які зможуть створити нову цінність та вивести її на ринок.

9. Для виявлення тенденцій зміни індикаторів розвитку, а також визначення характеру впливу на результативні показники в ході дослідження побудовані регресійні моделі залежності показників діяльності підприємства від витрат на інновації є адекватними і можуть застосовуватися під час оцінки економічних чинників діяльності підприємства. Вони дають можливість менеджерам підприємств регулювати вплив інновацій на чинники ефективної діяльності підприємства через оцінку витрат на інновації, які позначаються на

скороченні витрат на виробництво та збільшення обсягів реалізації продукції і отриманого прибутку від залучених інвестицій в інновації, що в результаті призводить до позитивних змін від впровадження інновації, однак вони мають змінний характер.

10. Спираючись на проведений в роботі аналіз, розкрито різновекторні тенденції зміни обсягів капітальних інвестицій за видами економічної діяльності. Слід відзначити незначні темпи відновлення процесів нагромадження капіталу, оскільки модернізація переважно здійснюється за рахунок накопичення власних джерел, так як протягом останніх років надходження ПІІ в економіку України залишаються незначними, що зумовлено як зниженням інвестиційної активності у світі, так і несприятливим інвестиційним кліматом в Україні. Серед джерел фінансування господарської діяльності аграрних підприємств переважають власні кошти, державне фінансування і кредитні ресурси. За результатами застосування встановлено, що наразі компенсації підлягають відсоткові ставки за кредитами, залученими для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва, здійснення витрат, пов'язаних із будівництвом і реконструкцією виробничих об'єктів сільськогосподарського призначення, а також за короткостроковими кредитами, залученими для покриття виробничих витрат.

Проведений аналіз державних кредитних програм, зокрема «Доступні кредити 5-7-9%», яка передбачає отримання антикризового кредиту на поповнення обігових коштів або рефінансування раніше отриманих бізнесом кредитів, яка реально не діє в повній мірі, з огляду на потреби підприємств АПК в кредитних ресурсах. Тому, для вирішення вказаної проблеми, пропонуємо заходи підвищення ефективності такої програми шляхом використання часткових портфельних гарантій, тимчасового пом'якшення вимог до оцінювання кредитного ризику; спрощення умов програми для зменшення витрат часу на адміністрування окремих кредитів і портфеля загалом, що позитивно вплине на відсоткові ставки, зростання попиту на кредитування і сприятиме відновленню економіки

11. Пошук джерел інвестування інноваційного розвитку зумовлений виявленим в Україні дефіцитом інвестиційних ресурсів, що ускладнює залучення коштів громадян на фінансування довгострокових програм та інноваційних проєктів, вимагає стимулювання заощаджень і засвідчує необхідність спрямовування зусиль на комплексну підтримку формування і розвитку альтернативних небанківських фінансових інститутів. Визначено та запропоновано концептуальні напрями удосконалення підтримки та запровадження заходів стимулювання інноваційної діяльності – амортизаційних пільг, венчурного фінансування, співпраці заохочувальних фондів, бюджетних позик, державних дотацій і компенсацій, і непрямой підтримки, що має місце у світовій практиці, через нетрадиційні (альтернативні) фінансові інструменти: венчурні фонди, бізнес-інкубатори, бізнес-ангели, краудфандінг, гранти, позики, акціонерний капітал, а також використання девелопменту як принципово нової концепції інвестиційної платформи.

12. В результаті дослідження, визначено, що незважаючи на позитивну

динаміку, темпи нарощення інвестиційного забезпечення ще не відповідають нормативним потребам – насамперед, це стосується матеріально-технічного забезпечення. Для виконання аграрною галуззю визначених стратегічних завдань слід здійснювати заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємств, створити адекватний механізм державної підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності; кардинально удосконалити процеси кредитного забезпечення та урізноманітнити кредитні інструменти з метою залучення інвестицій на довгостроковій основі, обґрунтування перспективних напрямків діяльності, розробки відповідних заходів посилення конкурентних позицій на ринку.

13. В дисертації подано аргументацію щодо обґрунтування економічної моделі інвестиційного клімату України SMS (Self Management System) як складної економічної системи структурного типу (СЕС СТ), що взаємодіє із зовнішнім середовищем, а під поведінкою СЕС СТ розуміємо вид та спосіб перетворення вхідних потоків у вихідні, що знаходиться у тісному зв'язку з її структурою, враховуючи складність системи, яка визначається як сума функціональної (власної) і структурної (взаємної) складності, від чого залежить ступінь її цілісності та стійкості. Доведено, що для економічної моделі інвестиційного клімату в Україні значення параметру свідчить про низьку керованість системи, обмежені можливості управління і маніпулювання та високий ступінь децентралізації керування системою, а оцінка параметру показує високу автономність взаємодії елементів, високий рівень саморегулювання і самокерування.

14. Визначено необхідність інтегрування систем керування підприємством і виробництвом загалом, що зумовлено рядом важливих бізнес-драйверів, які можуть мати різну цінність. Для українських підприємств на першому місці є контроль якості і простежуваність, швидке оптимальне планування – саме ці бізнес-драйвери можуть спонукати до реалізації інтегрування систем керування, що дасть можливість інтегрувати всі системи керування через проміжні програмні засоби, значно розширить їх дію, і взаємодію з підсистемами верхніх рівнів і дасть основу для можливості розробки функцій як готового комплексу, так і окремих сервісів, в тому числі в хмарних середовищах.

15. В результаті проведеного дослідження встановлено, що ефективність інвестування інноваційного розвитку підприємств визначається інноваційною активністю, а джерелом розвитку і зміни будь-якого об'єкта, системи або явища, в тому числі і інноваційного процесу, виступають протиріччя, які виникають із взаємодії внутрішнього і зовнішнього середовища суб'єкта, а мірою їх взаємодії є сила, що є векторною величиною, і характеризується модулем та направленням. З точки зору оцінки положення на фазовій траєкторії інноваційного розвитку виступає пошук меж станів рівноваги, а тому потрібно враховувати інвестиційний клімат та кредитоспроможність, що дозволить визначити загальний вплив зовнішнього середовища, який спричиняє порушення рівноваги внутрішнього середовища суб'єкта і визначає наміри в напрямку здійснення інвестування інноваційного розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії та розділи монографій:

1. Волощук Ю.О., **Волощук В.Р.** Ієрархія рівня інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємств. Формування конкурентоспроможного АПК України в умовах транзитивної економіки : колективна монографія: Умань, 2017. 220 с. (С. 128-134). *(Здобувачем проведено аналіз рівня інвестиційного забезпечення аграрних підприємств) (0,45 друк. арк.)*
2. Волощук В.Р. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств АПК : монографія. Житомир : Видавництво ЖНАЕУ, 2020. 392 с. *(22,8 друк. арк.)*

Наукові публікації у виданнях, які включені до бібліографічних баз, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection:

1. Voloshchuk, K., Voloshchuk, Y, **Voloshchuk, V.**, Innovative development of Ukraine. Proceedings of the 2018 International Scientific Conference 'Economic Sciences for Agribusiness and Rural Economy' No 1.p. 62-68. *(Здобувачем проведено оцінку інноваційної діяльності країни). (0,12 друк. арк.)* ISBN 978-83-7583-802-2 DOI: 10.22630/ESARE.2018.1.(Web of Science)

Статті у наукових фахових виданнях України, в т. ч. у виданнях включених до національних і міжнародних наукометричних баз:

1. Волощук В.Р. Диверсифікація кредитних ризиків банків в умовах глобалізації. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. №4. 2015. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4004> *(0,54 друк. арк.)*
2. Волощук В.Р. Інноваційні форми і механізми нейтралізації банківських ризиків при кредитуванні сільськогосподарського виробництва. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2016. №9-10 (65). С. 175-179. *(0,64 друк. арк.)*
3. Волощук К.Б., **Волощук В.Р.** Інноваційно-інвестиційне забезпечення сталого розвитку агропромислових підприємств. *Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки»*. 2016. №4 (33). С. 68-74. *[здобувачем визначено рівень інвестиційного забезпечення розвитку підприємств] (0,32 друк. арк.)*.
4. Волощук К.Б., **Волощук В.Р.** Стан та перспективи інноваційного розвитку підприємств. *Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки»*. 2018. №2 (39). С. 129-138. *[здобувачем окреслено основні перспективи інноваційного розвитку підприємств на основі оцінки його сучасного стану] (0,28 друк. арк.)*.
5. **Волощук В.Р.**, Кацан А.М. Сучасний стан та напрямки активізації банківського кредитування в Україні. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2018. №3-4 (74). С. 152-159. *[здобувачем оцінено стан*

сучасного рівня кредитування та визначено кроки до його покращення] (0,48 друк. арк.).

6. Волощук Ю.О., **Волощук В.Р.**, Кацан А.М. Ефективність інвестування розвитку агропромислових підприємств. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. 2018. № 4. [здобувачем проведено аналіз фактичного стану інвестиційної активності агропромислових підприємств та оцінку впливу чинників на їх ефективність] (0,21 друк. арк.)

7. Волощук Ю.О., **Волощук В.Р.** Фінансове забезпечення інноваційного розвитку агропромислових підприємств. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2018. №7-8 (76). С. 56-63. [здобувачем проведено оцінку стану фінансового забезпечення інноваційного розвитку агропромислових підприємств] (0,27 друк. арк.).

8. Волощук Ю.О., **Волощук В.Р.** Стан та перспективи інноваційного розвитку підприємств. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. № 9. 2018. С. 84 [здобувачем проведено детальну оцінку інноваційної діяльності підприємств] (0,29 друк. арк.).

9. Волощук В.Р. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств. *Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки»*. 2019. №4 (45). С. 112-119. (0,68 друк. арк.)

10. Волощук В.Р. Механізми активізації інноваційного розвитку. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. № 7-8 (81). 2019. С. 27-33. (0,65 друк. арк.)

11. **Волощук В.Р.**, Богачик С.В. Механізми забезпечення інноваційного розвитку агропромислових підприємств. *Науковий журнал з питань економіки та бізнесу «Підприємництво та інновації»*. Випуск 9. 2019. С. 77-83. [здобувачем сформовано механізми активізації інноваційного розвитку агропромислових підприємств] (0,31 друк. арк.).

12. Волощук К.Б., Волощук Ю.О., **Волощук В.Р.**, Богачик С.В. Електронна комерція в Україні та основні інноваційні тренди її розвитку. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. Випуск 31. Економічні науки. 2019. С. 98-109. [здобувачем оцінено стан розвитку цифровізації та її вплив на інноваційні процеси] (0,22 друк. арк.).

13. **Волощук В.Р.**, Богачик С.В., Іванишин О.В. Формування ланцюгів постачань ресурсів в інноваційній системі агрологістики. *Науковий журнал з питань економіки та бізнесу «Підприємництво та інновації»*. Вип. 13. 2019. С. 19-23 [здобувачем визначено інноваційні інструменти системи агрологістики] (0,21 друк. арк.).

14. Волощук К.Б., **Волощук В.Р.**, Кацан А.М. Інвестиційна привабливість та можливості розвитку агропромислових підприємств. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. № 1-2 (82). 2020. С. 145-150. [здобувачем проведено оцінку можливостей розвитку підприємств] (0,18 друк. арк.).

15. **Волощук В.Р.**, Волощук Ю.О., Іванишин О.В. Інвестування інноваційного розвитку підприємств. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2020. №3-4 (83). С. 156-162. [здобувачем визначено форми інвестиційної діяльності та вдосконалено варіанти інвестиційного

забезпечення відновлення матеріально-технічної бази підприємств] (0,20 друк. арк.).

16. Волощук В.Р. Методологічні підходи визначення ефективності інноваційного розвитку підприємств. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2020. №7-8 (85). С. 72-79. (0,59 друк. арк.).

17. Волощук К.Б., **Волощук В.Р.**, Кацан А.М. Тенденції іноземного інвестування підприємств аграрного сектора економіки. *Науково-виробничий журнал «Держава та регіони»*. Серія: Економіка та підприємництво. № 2 (113). 2020. С. 95-101. [здобувачем визначено джерела інвестиційного забезпечення підприємств] (0,21 друк. арк.).

18. Волощук Ю.О., **Волощук В.Р.** Формування інноваційної бізнес-моделі підприємств. *Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»*. Вип. 46. 2020. С.23-30. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/46_2020_ukr/6.pdf [здобувачем проведено оцінку інноваційної активності підприємств, визначено характеристики бізнес-моделей інноваційного розвитку] (0,28 друк. арк.).

19. Волощук В.Р. Оцінка кредитоспроможності підприємства. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва*. Серія «Економічні науки». 2020. № 4. Т. 2. С. 320-328 (0,57 друк. арк.).

20. Волощук В.Р. Трендовий і цільовий сценарії інвестування економічного розвитку. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. Том 25. Випуск 6 (85). 2020. С. 108-112. (0,62 друк. арк.).

21. Волощук В.Р. Інструментарій оцінки інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств. 2020. С. *Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць*. Вип. 12 (235). 2020. С. 61-71. (0,58 друк. арк.).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

22. Волощук В.Р. Рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу банків. *«Наука та інновації як основні шляхи вдосконалення економічного потенціалу країни»* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (18-19 листопада 2016 р.). ГО «Львівська економічна фундація». Львів: ЛЕФ, 2016. С. 95-98. (0,15 друк. арк.).

23. Волощук Ю.О., **Волощук В.Р.** Механізми реалізації інноваційної моделі розвитку національної економіки. *«Актуальні питання сучасної економіки»*: матеріали VIII Всеукраїнської заочної наукової конференції (24 грудня 2016 р.) м. Умань. (0,08 друк. арк.).

24. Волощук Ю.О., **Волощук В.Р.** Стратегії формування і використання інноваційно-інвестиційного потенціалу. International Scientific Conference «The Development of International Competitiveness: State, Region, Enterprise»: Conference Proceedings, Part II, (Desember 16, 2016). Lisbon, Portugal: Baltija Publishing. 200 pages. P. 175-178. (0,10 друк. арк.).

25. Волощук Ю.О., **Волощук В.Р.** Активізація інноваційного розвитку агробізнесу. *«Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку агробізнесу»* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (29-30 березня 2017 р.) м. Київ, КНЕУ. URL :

<https://drive.google.com/open?id=0B-iMu6tnPaxyNVFjUVZwWC0tVzQ>.

(0,09 друк. арк.).

26. Волощук В.Р. Фактори виникнення кредитного ризику. *«Аграрна наука та освіта Поділля»*: збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф. – Ч.2. (14-16 березня 2017 р.). м. Кам'янець-Подільський. Тернопіль : Крок, 2017. 405 с. С. 116-119. (0,14 друк. арк.).

27. Волощук В.Р. Методичні основи управління кредитними ризиками. *«Актуальні проблеми аграрної економіки: теорія, практика, стратегія»*: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 45-річчю економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету. (12-13 жовтня 2017 р.). Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. 384 с. С. 264-267. (0,18 друк. арк.).

28. Волощук В.Р. Особливості методології оцінювання кредитного ризику банку. *«Аграрна наука та освіта в умовах євроінтеграції»* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. Подільського державного аграрно-технічного університету. (20-22 березня 2018 р.) м. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2018. С. 22-24. (0,14 друк. арк.).

29. **Волощук В.**, Кацан А. Види та вибір інвестиційної стратегії. *«Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 28 березн. 2019 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль : Крок, 2019. 192 с. С. 99-102. (0,08 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Волощук В.Р. Інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК: теорія, методологія, практика. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Подільський державний аграрно-технічний університет. Кам'янець-Подільський, 2021.

Дисертація присвячена поглибленні теоретико-методологічних засад, концептуальних підходів, систематизації, обґрунтуванню і удосконаленню методичних та науково-практичних положень забезпечення інвестування інноваційного розвитку підприємств аграрно-промислового комплексу.

Запропоновано комплексний теоретичний концепт відновлення економічного зростання та розвитку на основі ідентифікації детермінант та девелопменту інвестиційної платформи партнерства в умовах глобалізації світової економіки і парадигму інвестування інноваційного розвитку підприємств АПК на основі використання методичного інструментарію побудови структурно-логічної моделі і оцінки впливу детермінант на ефективність інноваційного розвитку підприємств АПК.

Розкрито тренди динаміки, структури інноваційно активних підприємств

за видами економічної діяльності, рівня інноваційності підприємств АПК та механізми реалізації інноваційних розробок, визначено параметри оцінки інноваційності економіки і виявлено тенденції обсягів і структури інвестування підприємств за видами економічної діяльності, проведена діагностика джерел та особливостей інвестування діяльності підприємств АПК, інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств за розмірами та видами активів. Визначено пріоритети та інноваційні компоненти альтернативних джерел інвестування розвитку суб'єктів господарювання; встановлені бізнес-драйвери та запропонована синергетична модель інвестування інноваційного розвитку підприємства.

Ключові слова: інновації, інвестиції, альтернативи, девелопмент, детермінанти, розвиток, кредитоспроможність, механізми, платформи, джерела, активи, логістичний ланцюг, бізнес-драйвери.

АННОТАЦИЯ

Волощук В.Р. Инвестирование инновационного развития предприятий АПК: теория, методология, практика. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Подольский государственный аграрно-технический университет. Каменец-Подольский, 2021.

Диссертация посвящена развитию теоретико-методологических основ, концептуальных подходов, систематизации, обоснованию и совершенствованию методических и научно-практических положений обеспечения инвестирования инновационного развития предприятий аграрно-промышленного комплекса.

Предложен комплексный теоретический концепт восстановления экономического роста и развития на основе идентификации детерминант и девелопмента инвестиционной платформы партнерства в условиях глобализации мировой экономики и парадигму инвестирования инновационного развития предприятий АПК на основе использования методического инструментария построения структурно-логической модели и оценки влияния детерминант на эффективность инновационного развития предприятий АПК.

Раскрыты тренды динамики, структуры инновационно активных предприятий по видам экономической деятельности, уровня инновационности предприятий АПК и механизмы реализации инновационных разработок, определены параметры оценки инновационности экономики и выявлены тенденции объемов и структуры инвестирования предприятий по видам

экономической деятельности, проведена диагностика источников и особенностей инвестирования деятельности предприятий АПК, инвестиционного обеспечения инновационного развития предприятий по размерам и видам активов. Определены приоритеты и инновационные компоненты альтернативных источников инвестирования развития субъектов хозяйствования; установленные бизнес-драйверы и предложена синергетическая модель инвестирования инновационного развития предприятия.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, альтернативы, девелопмент, детерминанты, развитие, кредитоспособность, механизмы, платформы, источники, активы, логистическую цепь, бизнес-драйверы.

SUMMARY

Voloshchuk V. R. Investing in the innovative development of enterprises of Agro-industrial Complex: theory, methodology, practice. - Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for a Doctoral Degree in Economic Sciences, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by types of economic activity) – State Agrarian and Engineering University in Podilya, Kamianets-Podilskyi, 2021.

The theoretical provisions are summarized and deepened, the conceptual foundations are substantiated, the scientific and methodological approaches are systematized and improved, and practical proposals for enhancing investment in the innovative development of enterprises in the agro-industrial complex are suggested in the dissertation.

The concept of innovative development of enterprises of the agro-industrial complex in the context of globalization of the world economy is revealed, as a functional set of economic processes, principles, and specific properties that are generated by subsystems containing material and non-material components of innovative processes, carried out by their own and third-party organizations on orders to achieve effective results aimed at increasing the competitiveness and attractiveness for all stakeholders.

The paradigm of investment in the innovative development of enterprises are suggested as an objective need to create a system to support the fundamental conditions of this process, and conceptual frameworks, criteria, tools, and mechanisms that can provide motivation for growth and determine the stability, competitiveness, and efficiency of the economy of developed countries and the directions of the prevailing structural and temporal transformation of the distribution of investments, innovation, production of gross national product, growth of welfare, employment and overcoming poverty are developed.

The definition of investment in entrepreneurial and other activities of long-term investment of funds, property, and intellectual values while creating reliable conditions, optimal use of available and potential resources, effective economic mechanisms that ensure the desired course of investment business processes, is formulated as a result of which social, environmental, technological, economic and synergetic effects are achieved, aimed at a new transition to the quantitative and qualitative characteristics of enterprises, the acquisition of the ability to withstand the negative impact of the environment, the emergence and implementation of new opportunities for innovative development.

The tendencies of dynamics and structure of innovatively active enterprises by types of economic activity are revealed. A quantitative assessment of the volume of innovation activity was carried out according to the main indicators: technology transfer and the rate of commercialization of scientific and science-intensive products and the number of funds received from the sale of scientific and science-intensive products. Comparing the indicators of the volumes of scientific and scientific-technical products produced by institutions with the volumes of their commercialization and implementation in agro-industrial production, we concluded that there are opportunities for increasing innovative activity. The low share of domestic enterprises in the world market is explained by the low level of development of the sales system for high technology products.

It has been proved that financial support for innovative activities of agricultural enterprises and an increase in its volume does not yet give sufficient positive changes due to the imperfection of the regulatory and legal framework, the absence of a reliably substantiated indispensable need for compensation funds, and the loss of the right to receive compensation funds. According to the results of the analytical studies, it was recognized that one of the most important sources of financing for innovative activities is the own funds of agricultural enterprises, in particular, retained earnings and depreciation charges. At the same time, for the full reproduction of fixed assets, the level of depreciation deductions is not enough.

A systematic approach to the investment climate in Ukraine allows it to be structured according to various criteria, to introduce numerous economic characteristics at each level, to quantitatively describe the connections between the elements of the structure, increasing the information capacity of the research object due to the parametric characteristics of the system, it is possible to more clearly formulate the management task and choose the most optimal alternative solutions. The process of searching for effective use of investment funds can be determined using the investment logistics chain, where the main stages of the formation of investment flows are determined.

The transition of the system from the state of equilibrium to the state of average equilibrium, then to the state of strong pre-bifurcation disequilibrium, and finally to the breaking of the integral structure of the functioning of the object is substantiated. After bifurcation, a random change (formation) of various structures occurs in the system until a new functional structure is finally established. At the same time, the system continues to be in a state of strong disequilibrium. The preservation of the newly created structure in the system is ensured by the development of the system due to old ways, namely, by returning it to a state of greater equilibrium, but on a new basis.

Keywords: innovation, investment, alternatives, development, determinants, growth, creditworthiness, mechanisms, platforms, sources, assets, supply chain, business drivers.

Підписано до друку 11.03.2021. Формат $60 \times 90^{1/16}$. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 1,9. Наклад 100 прим. Зам. № 7.

Видання та друк – Друкарня «Віта Друк»
32302, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський,
вул. Кн. Коріатовичів, 21.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
від 11.12.2009 серія ВОЗ № 647478